

Journal of Economy Culture and Society

ISSN: 2602-2656 / E-ISSN: 2645-8772

Araştırma Makalesi / Research Article

Göç Çatışma Modelinin Katılım, Kalkınma ve Kitle Açıkları Üzerinden Bir Değerlendirmesi

An Appraisal of the Conflict Model of Migration with Reference to Democratic, Development and Demographic Deficits

İbrahim SİRKECİ¹ , Deniz UTKU² , Mustafa Murat YÜCEŞAHİN³

¹Regent's Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Fakültesi, Londra, İngiltere

²Trakya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, Edirne, Türkiye

³Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Ankara, Türkiye

ORCID: I.S. 0000-0002-2334-7424;
D.U. 0000-0002-1823-699X;
M.M.Y. 0000-0001-9038-464X

Corresponding author:

Mustafa Murat YÜCEŞAHİN,
Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Ankara, Türkiye
E-mail: yucesahin@ankara.edu.tr

Submitted: 22.11.2018

Revision Requested: 12.12.2018

Last Revision Received: 13.12.2018

Accepted: 21.12.2018

Citation: Sirkeci, I., Utku, D., Yucesahin, M. M. (2019). Göç çatışma modelinin katılım, kalkınma ve kitle açıkları üzerinden bir değerlendirmesi. *Journal of Economy Culture and Society*, 59, 157-184.
<https://doi.org/10.26650/JECS2019-0016>

ÖZ

Göç ve göçmenlerin gittikleri ülkelere etkileri bugün hemen hemen tüm ülkelerin öncelikli gündemlerini oluşturmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nin Meksikalı göçmenlere yönelik hak kısıtlamaları, İngiltere'nin Brexit kararının arkasındaki anti-göçmen propagandalar, Avrupa ülkelerinin yeni duvarlarla göçü engelleme çabaları, giderek artan yabancı düşmanlığını yansıtmaktadır. Bu türden bir yaklaşım göç edilen ülkeye ve orada elde edilecek çıkarlara fazlaca vurgu yaparken işin ekonomik yönlerine odaklanılır. Bu anlayışta haklar da metalaşmaya açıktır ve 'değerlerini' dışlayıcı bir seçicilik söz konusudur. Bu 'neoliberal paradoks'a yol açar. Böylelikle, neo-liberalizmde göç, göç alan ülkelerin halledilmesi gereken bir 'sorunu' olarak görünür. Ancak 'Çatışma Modeli' çerçevesinde çatışmaların kökeninde üç temel alandaki eşitsizlikler yatar: 3 KA ('Katılım Açığı'; 'Kalkınma Açığı' ve 'Kitle Açığı'). 3KA bireyin insani güvensizlik algısı edinmesinin temel nedenlerini oluşturur. Bu çalışmada istatistiki olarak 3KA'nın uluslararası göç akımlarına etkisini gösterdik. Göçmen karşıtı söylemlere yol açabilen yaklaşımlardan uzaklaşarak, bu çalışmada göçün temel nedenleri ampirik ve kuramsal olarak tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası göç, hareketlilik, çatışma kuramı, katılım, kalkınma ve kitle açığı

ABSTRACT

Migration and the impact of immigrants in receiving countries have been a key concern in many countries. The USA's restrictions on rights of Mexican immigrants, the role of anti-immigration propaganda behind the Brexit decision in the UK, European countries efforts to curb migration by raising walls are reflections of increasing xenophobia. Such understanding places a lot of emphasis on the destination and benefits in the destination while also focusing mostly on economic aspects. The rights are also open for commodification and applied in a selective fashion while excluding most of 'others'. Such restrictive approach towards the rights of 'others'

is leading to what is called 'neo-liberal paradox' and immigration in this context formulated as a problem to be 'curbed'. However, in the Conflict Model of Migration, the root causes of conflict lies with inequalities, deficits in three areas: The 3Ds (Democratic Deficit, Development Deficit and Demographic Deficit). The 3Ds are in the roots of individuals' perception of human insecurity. In this study, we statistically show the impact of 3Ds on international migration flows. By distancing itself from perspectives paving way to anti-immigration sentiments, this study focuses on empirical and theoretical exploration of drivers of migration.

Keywords: International migration, mobility, conflict theory, democratic, developmental, demographic deficits

EXTENDED ABSTRACT

Migration and the impact of immigrants in receiving countries have been a key concern in many countries. The USA's restrictions on rights of Mexican immigrants, the role of anti-immigration propaganda behind the Brexit decision in the UK, European countries efforts to curb migration by erecting walls are reflections of increasing xenophobia. The rise in the anti-immigration sentiment is also fuelled by neo-liberal policies and understanding of migration. Such understanding places a lot of emphasis on the destination and benefits in the destination while also focusing mostly on economic aspects. The rights are also open for commodification and applied in a selective fashion while excluding most of 'others'. Such restrictive approach towards the rights of 'others' is leading to what is called 'neo-liberal paradox' and immigration in this context formulated as a problem to be 'curbed'.

In this study, we draw attention to the roots of migration in the origin, not in the destination in contrast to the neoliberal approaches. Cohen and Sirkeci's (2011) 'Conflict Model of Migration' aims at a holistic approach to migration and examines the factors affecting migration decision making. The root causes of conflict is formulated as reflection of conflict resulting from inequalities, deficits in three areas: The 3Ds (Democratic Deficit, Development Deficit and Demographic Deficit). The 3Ds are in the roots of individuals perception of human insecurity. We statistically show the impact of 3Ds on international migration flows. Thus this study contributes to migration studies by offering empirical analysis of macro level influences on international migration with reference to the Conflict Model.

In this system, nation-states need to establish new walls, adopt strict border controls by focusing on the concepts of 'security' and 'interest'. What is more, by defining some as 'others' –and producing several similar arbitrary concepts, such as economic migrant, refugee, and asylum seeker, these countries try to curb migration and want to select migrants. These classifications of migrants also pave the way for discriminatory practices. Despite the fact that motivations behind migration are categorically the same, this approach favours some migrants over others.

By creating dichotomous migration categories, focusing on destination countries and their economic prosperity and largely overlooking the conflicts triggering migration, neo-liberal approaches, perhaps unintentionally, pave the way for othering and discriminatory discourses. Consequently migration is considered as a 'problem of receiving countries'. Then governance of migration focuses on efforts in border security and control. At the end, such focus on secure borders leads to human rights abuses, crime and vulnerability. In such a picture, migration is often associated with 'crisis' 'problem' 'threat' with a focus on the destination. The conflicts in the countries of origin are largely overlooked. Therefore such approaches fail to capture the whole picture as well as missing the dynamic nature of mobility.

This study critically approaches neo-liberal stereotypes that define the migration as a problem and examines human mobility with a focus on the country of origin. In the light of 'Conflict and Culture of Migration Model' (Cohen and Sirkeci 2011), we aim at understanding the macro level indicators of migration. According to the 'Conflict and Culture of Migration Model' migration is a function of con-

flicts therefore all categorizations of migration are arbitrary. These categorizations often hide the importance of the beginning of migration processes. Perceived level of human insecurity is the key driver for human migration and of central importance in the Conflict Model of Migration. In this regard, we investigate the role of conflicts leading to insecurity in relation to the 3Ds. 3Ds corresponds democratic, development and demographic deficits. 3Ds pave the way for the emergence of an environment of human insecurity in the origin countries. Due to the demographic, development, democratic deficits that people in the countries of origin face, migration pressures rise. These deficits individually or cumulatively affect the conditions in the origin countries and create concerns for those living there. We show statistically that there are correlations between these 3Ds and international migration.

1. Giriş

Suriye'deki iç savaştan kaynaklanan kitlesel akınlar başta olmak üzere, göçmenler ile onların gittikleri ülkelere sosyo-ekonomik etkileri, bugün hemen hemen tüm ülkelerin öncelikli siyaset ve güvenlik gündemlerini oluşturmaktadır. Sınırları kapama, kalın duvarlar örme, sınırlara askeri birlikler yerleştirme ve ülkelerindeki güvensiz ortamdan kaçan göçmenlerin sınır geçişini durdurmaya yönelik çeşitli uygulamalar hedef ülke liderlerinin sıklıkla başvurdukları yöntemlerdir. Ancak, bu tür yöntemlerle göç akımlarını önleme çabaları, sınırdan geçişleri engellemeyi sağlamaktan ziyade, çoğu kez, yasadışılığın artışına ya da bu akımları engellemeyi amaçlayan ve insan haklarını ihlal eden daha katı önlemlerin uygulanmasıyla başka krizlere yol açan sonuçlar doğurmaktadır (örnek bkz. Crépeau vd., 2007; Massey, 2016).

Bugün, dünyanın pek çok ülkesinde “sınır ihlalleri ve sınır güvenliği” gündemi çeşitli toplantılarda tartışılmakta ve belki de uluslararası göçler en çok bu içerikle ele alınmaktadır. Bu tür tartışmalarda sıklıkla “kriz”, “sorun” ve “tehdit” gibi kavramlarla ilişkilendirilerek değerlendirilen göç, köken ülkenin bulunduğu yerlerin özellikleri, göçmenlerin beşeri bir sermaye kaynağı oluşu gerçeği göz ardı edilerek, yaygınlıkla hedef ülkenin amaç ve çıkarları ekseninde tartışılmaktadır. En nihayetinde bu bakış açısı, göç eylemi ile ona özgü süreçlerin bütüncül olarak değerlendirilememesine neden olmaktadır. Öte yandan, dünyanın pek çok göçmen veren-alan ülkesinde, politika ve uygulamalarda sürecin bütünselliği göz ardı edildiğinden göçmen uyumuna dair yaklaşım, yetersiz kalmakta ya da amacına ulaşamamaktadır.

Bu çalışma, göçü bir sorun anlayışıyla ön safta tutan neo-liberal kalıplara eleştirel yaklaşarak, göçü ortaya çıkaran etmenlere ve özellikle de göç etme sürecinin başlangıcına odaklanmaktadır. Göçmenliğin bütüncül olarak anlaşılmasına katkı sağlamayı amaç edinen bu yazıda insanların göç etmeye dair karar mekanizmalarını şekillendiren etmenler, ‘çatışma’ terimi altında ele alınmaktadır. Çalışmada ‘insani güvensizlik’ kavramı üzerinden geliştirilen Çatışma ve Göç Kültürleri Modeli (ÇGKM) (Sirkeci, 2003, 2006 ve 2009; Sirkeci ve Cohen, 2016; Cohen ve Sirkeci, 2011 ve 2016)² kuramsal çerçeve olarak benimsenmiştir. Bu model, insani güvensizlik algısının ortaya çıkardığı ve insanları önceden yaşadıkları yerden göç etmeye yönlendiren ve sonuçta ikna eden unsurları daha da aydınlatarak, göçe neden olan etmenleri sorgulamayı bir adım öteye taşımaktadır. Bu çalışmada benimsenen göçle ilişkili çatışma modeli yaklaşımı, olan ‘Katılım Açığı’, ‘Kalkınma Açığı’ ve ‘Kitle Açığı’ (3 KA), unsurlarıyla ele alınmakta ve tartışılmaktadır. Analizlerde 3 KA’yı oluşturan etmenler setinin ayrı ayrı ya da birlikte güvensizlik algısının artmasına /derecelenmesine nasıl da yol açtığı ve taşma noktasından (*tipping point*) sonra bireylerin ve/veya çeşitli sosyal grupların göçe yönelmesine neden olduğu gösterilmektedir. Böylece bu çalışmanın temel savı, insani güvensizlik algısının derecesini belirleyen makro düzey etmenlerin güvensizlik algısının yüksek olduğu yerlerde dışa göç baskısı oluşturduğu düşüncesine dayanmaktadır.

Kuramsal bölümde uluslararası göçü neo-liberal ideoloji, çatışma-güvensizlik ve sermaye temelinde tartışmayı amaçlayan bu yazı, göçü bir kriz olarak ele almaya eğilimli olan neo-liberal ideolojinin eleştirisiyle başlamaktadır. İkinci bölümde, güven(siz)lik ve göç ilişkisine odaklanan çatışma ve göç kültürleri modeli açıklanmaktadır. Sonraki bölümde uluslararası göçün mekanizmasını belirleyen sermaye türlerine odaklanılmakta ve beşinci bölümde ise 3 KA, modeli oluşturan bileşenler ve bu bileşenlere özgü ampirik testler ve haritalarla açıklanmaktadır. Çalışma, elde edilen bulguların göç kültürü ekseninde yeniden yorumlandığı tartışma ve sonuç bölümüyle sona ermektedir.

2. Neo-liberal Söylemde Bir ‘Kriz’ Olarak Göç

2017 yılı içerisinde Amerika Birleşik Devletleri Adalet Bakanı Jeff Sessions, Başkan Donald Trump’ın Obama döneminde yürürlüğe giren, Çocuk Göçmenlere İstisnai Muamele (*The Deferred Action for Childhood Arrivals programme*, “DACA”) düzenlemesini iptal edeceğini açıkladı (Shear ve Davis, 2017). Seçim döneminden itibaren göçmen karşıtı söylemleri ile tanınan ABD Başkanı’nın şaşırtıcı olmayan bu kararı, aslında neo-liberal politikaların çelişkilerinin bir ürünü olarak gözükmektedir. Çünkü neo-liberalizm, göçün yönelmekte olduğu hedef bölgeyi bir cazibe merkezi olarak nitelendirip göç sürecinin olumlu yönlerine vurgu yaparken aksi yönde, gelecek olan göçmenlere karşı ötekileştirici bir söylemin üretilmesine de imkân tanımaktadır.

Harvey’in (2007: 22) değindiği gibi neo-liberalizm, bireylerin refahının, serbest piyasa ekonomisiyle, serbest ticaret döngüsüyle, bireysel özgürlüklerle ve mülkiyet özgürlüğüyle ve tanımlanmış kurumsal yapıdan oluşan giriş özgürlüğünün sağlandığı bir sistemle en iyi şekilde artırılacağı inancını yaymaya çalışan bir ideolojidir. Neo-liberalizm, özelde toplum ve ekonomi üzerindeki müdahaleci politikaların kaldırılmasını destekler ve hem yerel hem de küresel ölçekte bireyin özgürlüklerinin genişletilmesi gerektiği üzerinde durur (Cohen ve Sirkeci, 2016: 96). Oysa günümüzde, ekonomiden siyasal haklara uzanan geniş bir yelpazede neo-liberal politikaları benimseyen ve bu politikaları küresel anlamda uygulamakla mükellef uluslararası örgütlere de üyelikleriyle tanınan pek çok ülkenin göçmen haklarıyla ilgili tutumlarında giderek daha kısıtlayıcı uygulamaları hayata geçirdiği dikkat çekmektedir. Bireyi odak noktasına alarak refahı artırma iddiasını güden neo-liberal ideolojinin, ne ironiktir ki, bireyin kendine güvenli bir ortam bulma arayışında olan bir göçmene dönüşmesi durumunda kendi söylemleriyle çelişen bir yaklaşım benimsediği anlaşılmaktadır. Hatta Varsanyi (2008), bugünkü ulus-devletlerin etkisi altında kaldığı neo-liberal akımla ‘öteki’ görülenleri dışlayarak göçmen karşıtı olduğu kadar ırkçı ve dışlayıcı politikalar benimsediğini belirtmektedir. Ayrıca Varsanyi (2008), ulus-devletlerin “neo-liberal paradoks”³ olarak adlandırılan tutarsız süreci deneyimleyerek bu pratiğin kökleşmesinde de ciddi bir rol sahibi olduklarını vurgulamaktadır.

Neo-liberal ekonomik sistemin göçlerle olan ilişkiseliliğine gelince: ilkin, bu sistemin kendisinin göçlerin devamı için zemin yarattığını vurgulamakta fayda var; neo-liberalizm, göçmenleri istenmeyen kimseler ilan ederken göçmen sayısının artmasında da başat rol oynamaktadır çünkü küresel, bölgesel ve ulusal düzeydeki eşitsizlikler insanların göç etme seçeneğine yönelmelerine neden olabilmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrası liberal ekonomik yükselişe ve Castles’in (2011: 312-313) ifadesiyle ‘endüstriyel ekonominin yayılmasının ilk safhasına’ odaklanıldığında; ABD, İngiltere ve Batı Avrupa ülkelerinin göçmen işçi gücü alımını teşvik eden politikalarıyla karşılaşmaktadır (Castles, 2011, s.312-313; Hollifield, 2004). Bahsi geçen ülkelerin göçleri sınırlayıcı bugünkü eğilimleriyle oldukça çelişkili gözükürken bu politikalar, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki ekonomik kalkınmalarında önemli rol oynadı. Liberal ekonomik yükseliş, 90’larda sistemin coğrafi ölçeğini genişlettiği ve buna istinaden ‘neo-liberal küreselleşme’ olarak adlandırılan yeni bir süreç başladı. Kısa vadede, uluslararası ekonomik kurumların da yardımıyla bu sistem, kapitalist merkez ülkelerden Asya ve Latin Amerika’nın gelişmekte olan ülkelerine dayatıldı (Duménil ve Lévy, 2011, s. 9). Sürece ilişkin coğrafi ölçeğin kapsayıcılığının artışı, gelişmiş ve gelişmekte olan beşeri sermaye farklılığı ile neo-liberal ekonomi arasındaki tutarsızlık nüfusların hareketliliğinin⁴ daha da artmasına neden oldu. Başka bir ifadeyle neo-liberal küreselleşmeyle göç akımları azalmadı, aksine, “sığınmacılık”, “mültecilik”, “ekonomik göçmenlik”, “yasadışı göçmenlik”, “koruma altında bulunan sığınmacılar/mülteciler” gibi sınıflandırmalar idari kayıtlarla ilgili nedenler üzerinden bir göç çeşitliliği yaratıldı. Hâlbuki özellikle nitel çalışmalardan bu

farklı kategorilere konulan göçmenlerin aynı yapısal nedenlerle ve benzer güvensizlik algısı yaratan kişisel nedenlerle göçe yöneldiği görülmektedir. Diğer bir deyişle, göçü tetikleyen nedenler kategorik olarak aynı olmasına karşın idari sınıflandırmalar yaratılmakta ve bu da çeşitli dönemlerde gözlemlenildiği üzere bir grup göçmenin bir başka gruba karşı “makbul” görülmesi gibi ayrımcı söylem ve tutumlara zemin hazırlayabilir. Örneğin İngiltere’de 1990’larda ve 2000’lerin başında ekonomik göçmenler lehine sığınmacılara karşı ayrımcı bir söylem hakim iken (Statham, 2003; Kushner, 2003; Gabrielatos ve Baker, 2008), 2015 yılındaki tartışmalarda mültecilerin ekonomik göçmenlere kıyasla ‘makbul’ görüldüğü (Hellwig ve Sinno, 2017). izlenmektedir. Bugün ulus devletin ve yerleşik toplumların söylemlerinde “istenmeyen” olarak addedilen göçmenlerin en ön safhasında yer alan düzensiz göçmenler, neo-liberal ekonomik sistemde rekabetin devamını sağlayan ‘ucuz, esnek ve uyumlu’ işgücünün bir kısmını oluşturmaktadır (Chimienti ve Solomos, 2011; McNevin, 2006). Özellikle sermayenin konuşlandığı küresel kentlerin alt yapılarıyla ilgili düşük ücretli işlerde göçmen işçiler çalıştırılmaktadır (Gordon, 2005; Sassen, 1996; Sassen-Koob, 1984). Böylelikle göçü kısıtlamayı amaçlayan politikalarla neo-liberal ekonomik taleplerin çelişkisi Hollifield (2004) tarafından ‘liberal paradoks’ olarak adlandırılmaktadır. Bu ‘paradoks’ Samers (2010: 77) tarafından IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası örgütlerin neo-liberal politikalarının müdahalesiyle dışa ekonomik bağımlılığı ve yoksulluğu artan gelişmekte olan ülkelerin toplumlarında ucuz işgücü olarak göçmenliğin tetiklendiği ve fakat zengin ülkelerin göçe müdahaleci yaklaşımlarının ise bu çelişkinin bir göstergesi olduğu biçiminde ifade edilmektedir.

Ong (2006: 2), neo-liberalizmin sıklıkla değindiği ‘özgürlük’ (liberty) temasının giderek yalnızca ekonomik hayatın bir unsuru olarak düşünüldüğüne ve siyasette ise olumsuz karşılandığına dikkat çekmektedir. Göçmenlerin özgürlüğü ya da göç etme özgürlüğü düşünüldüğünde ise vize politikaları üzerinden katı ve kısıtlayıcı uygulamaların öne çıktığı görülmektedir. Bu sınırlamalara ek olarak Wise vd. (2010), neo-liberal küreselleşme sürecinde göçmen işçilerin giderek daha fazla savunmasız ve sömürüye açık bırakıldığını ileri sürmektedir. İlk bakışta göçmen işçilere gönderme yapan bu iddiayı tüm göçmenleri kapsayacak şekilde genişletmek de mümkündür. Uluslararası anlaşmalarla hakları güvence altına alınan sığınmacı ve mültecilerin gündelik yaşamlarında hedef gösterilen, dışlanan ve suçlanan bir kitleye karşılık geldiklerini ve gittikleri yerlerde oldukça savunmasız kaldıklarını gösteren nicel ve nitel çalışmalar bulunmaktadır (Eastmond ve Ascher, 2011; Öner ve Genç, 2015; Stewart, 2005).

Neo-liberal sistemin, göçle ilişkili, insan hakları, insan hakları kurumlarının artışı ve bu haklardan faydalanan göçmenler nezdinde başka çelişkileri de bulunmaktadır. Araştırmaların bir kısmı, ulus-ötesi kimlik edimiyle ve sadece vatandaşlıkla sınırlı kalmayan daha geniş haklar setinin göçmenlere tanındığını iddia etmektedir. Soysal (1994), Avrupa’ya giden işçilerin bilindik vatandaşlık kazanımından bir adım daha ileriye giden, ulus ötesi söylem ve evrensel insan hakları çatısı altında edindikleri yeni bir tür vatandaşlığa dikkat çekmektedir. Ulus-ötesi vatandaşlık olarak adlandırılan bu yeni kimlik oluşumu gücünü gelişen küresel insan hakları rejiminden almaktadır. Soysal (1994) bu çalışmasında, Almanya’daki Türklerin vatandaşlıktan ziyade evrensel insan haklarından ileri gelen kazanımlarını örnek olarak sunmaktadır. Ona göre uluslararası sistem, kurumsal bakımdan ikili bir yapı barındırmaktadır: bir yanda ulus devletlerin egemenliği; diğer yanda ise evrensel insan hakları rejimi. Öte yandan evrensel insan hakları rejiminin gelişmesiyle birlikte liberal devletlerde yabancıların faydalandıkları hakların artışıyla özellikle göç politikalarında ulus-devlet rolünün azalmakta olduğunu dile getiren bu görüş yerini, göç karşısında giderek daha kontrolcü-korumacı politikaların uygulamaya konulduğuna işaret eden çalışma-

lara bırakmaktadır. Günümüzde göç, korumacılık, ulusal güvenlik ve kimlikle daha fazla ilişkilendirilmeye başlanmıştır (Lahav ve Messina, 2005). Özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana Orta Doğu'da gittikçe artan kargaşa, Arap Baharı, Avrupa ve Amerika'da peş peşe gelen terör saldırıları, SSCB'nin ve Yugoslavya'nın çözülüşüyle beliren yeni ulus-devletlerin toplumlarındaki kimlik bunalımları gibi nedenlerle uluslararası göç, güvenlikle daha fazla ilişkilendirilerek tartışılır hale gelmiştir (Utku, 2018).

Hiç kuşkusuz ulus-devlet modelinde güvenlik kaygısı denilince ilk akla gelen şey sınırlardır. Sınırlar, neo-liberal devletin işlevini sürdürülebilmesi için de hayati öneme sahiptir (Stratton, 2009, s.681). Bugün dünyanın hemen her tarafında kendi milli değerlerine ve egemen bağımsızlığına düşkün ulus-devletlerle doludur (Roskin, 2012). Bu koşullar altında ulus devletlerin milliyetçi, güvenlik odaklı ve dışlayıcı politikaları sınırlara asker yığılmasında önemli rol oynamaktadır (Varsanyi, 2008). Günümüzde sınır güvenliğine odaklanmış, katı sınır koruma politikaları uygulamak isteyen ABD'de Trump veya Macaristan'da Orban gibi sınırlarda daha kalın duvarlar yükseltmeyi öngören hükümetler bulunmaktadır.

Öte yandan özellikle nüfusun yaşlanarak çalışma çağı nüfusunun azalmakta olduğu sanayileşmiş ülkelerde ulusal ekonomik çıkarların sürdürülebilmesinde göçmen iş gücü arzı önemli bir konudur (Pieke ve Biao, 2009, s. 6). Bugünkü sınırları, göçmenlerin özelliklerine göre dinamikleşen, göçmen kabulü veya red kararlarının ülkenin ekonomik gelişimine katkı sağlayıp sağlamayacağı inancına göre verildiği, neo-liberal filtreler olarak düşünmek mümkündür (Stratton, 2009, s.685). Nitekim görece daha fazla Suriyeliyi kabul eden Almanya'nın Ekonomi Bakanı Sigmar Gabriel, mülteci stoğunun 'Almanya'nın gelecekteki en büyük ekonomik sorunu olarak öngörülen 'beceri / işgücü yoksunluğuna karşı alınabilecek bir tedbir' olduğunu ifade etmiştir (Bellon ve Copley, 2015).

Pieke ve Biao'ya (2009, s.6) göre sınırlardan geçiş yapacak göçmenleri elemenin en meşrulaştırıcı hali, onları 'yasal', 'yasal olmayan', 'ekonomik' 'siyasi', 'vasıflı' ve 'vasıfsız' göçmenler olarak kategorilere ayırarak göçün sınırlandırılmasını sağlamaktır.. Kategorileştirme göçmenleri kabul veya red konusunda haksız nedenler yaratma amacına hizmet edecek ve göçün ardındaki güvenlik kaygısını görmezden gelecek şekilde uygulanabilmektedir. Bununla beraber, sınırları aşabilen 'şanslı' göçmenler de, yine neo-liberal ekonomik ve siyasi sistem içinde ihtiyaç duyulan bir unsur olmakla beraber ayrımcı, dışlayıcı ve suçlayıcı söylem ve uygulamalara maruz kalabilmektedir. Bu bağlamda asıl tedirgin edici konulardan biri 'göçmen' kategorisi üzerinden insan hakları ve vatandaşlık hakları üzerine sınırlamalar getirilebileceği fikrinin (veya uygulamasının) varlığıdır.

'Yabancı' olanı özellikle (ekonomik ve/veya siyasi) kriz dönemlerinde hedef gösterme eğilimi oldukça eskidir. Bugün de benzer (günah keçisi arama) eğilimlerinin esaslı dış politika kararlarını dahi değiştirebildiği görülmektedir. Örneğin İngiltere'nin 2015 yılındaki referandum ile AB'den çıkma kararı vermesinin arkasında, ekonomiden tarihsel geçmişe kadar birçok neden olduğu bilinse de, en çok öne çıkan ve tartışılan konunun göç ve göçmenler olduğu görüldü (Godwin ve Milazzo, 2017; Favell ve Barbulescu, 2018). Özellikle milliyetçi grupların bu referandum kampanyası boyunca göçmenleri sıklıkla gündeme getirip hedef gösterdiler (Koroğlu ve Utku, 2017). Referandum sonrasında ise göçmen karşıtlığı ve buna bağlı olarak ırkçı söylemler neredeyse kabul edilir hale gelerek meşruiyet kazanmıştır. Devlet Başkanı Donald Trump'ın Meksikalı göçmenleri 'uyuşturucu taciri, suçlu ve tecavüzcü' (BBCNews, 31 Ağustos 2016) ilan etmesi, göçmen ve göçmenlik terimlerinin ne derece olumsuz bir anlam kazandığının ortaya koymaktadır. Başka ülkelerde de bu duruma örnek gösterilebilecek söylemler bulunmaktadır.

Göçmen karşıtı söylemler ile de beslenen ırkçılık, gücünü büyük ölçüde manipüle edilen göçmen sayısı ile ilgili çoğu zaman yanıltıcı ve eksik açıklamalardan da almaktadır. Hatırlamamız gereken gerçek ise dünyada toplam uluslararası göçmen sayısının, yani doğduğu ülkeden başka bir ülkede yaşayan insan sayısının, 258 milyon civarında olduğudur. Bu da dünya nüfusunun sadece yüzde 3,2'sine karşılık gelmektedir (UN, 2017). Ancak bu gibi toplam sayılara vurgu yapılarak göçle ilgili olumsuz bir algı da yaratılabilmektedir.

Neo-liberal yaklaşımın göç alanındaki doğrudan yansıması göç kararını ekonomik eksende ve rasyonel karar veren bireyler bağlamında ele alması ve göçe yol açan köken nedenleri ikinci plana itmesidir. Bu yaklaşımlara göre, genel bir ifadeyle, 'zenginleşmek' isteyen birey başka bir ülkeye giderek bu hedefini veya arzusunu hayata geçirecektir. Bu çerçevede göç edilen ülkenin çekiciliği üzerinden bir hiyerarşi de söz konusu olmaktadır. Bu tarz bir vurgu yukarıda bahsedilen yabancı düşmanlığı söylemlerini de desteklemektedir. Çatışma ve Göç Kültürü modeli ile öncelikle göçü açık uçlu ve çok yönlü dinamik bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Göç ekonomik, siyasi, kültürel ve mikro, mezo ve makro düzeylerde görülebilen çatışmaların (çıkarcı çatışmalarının) yarattığı güvensizlik algısının bir fonksiyonu olarak tarif edilir. (Bkz. Cohen ve Sirkeci, 2011). Bu model çerçevesinde aynı zamanda göç edenler ile göç etmeyenler ve ülke içindeki göçlerle uluslararası göçler arasındaki organik ilişkilerin önemine vurgu yapılmaktadır. Çatışma modelinde özellikle kişinin, ailenin veya grubun içinde bulunduğu koşulların ve bunun algıdaki güvensizlik skalasındaki karşılığının göçü tetiklediği vurgusu önemlidir. Dolayısıyla köken ülke veya bölge öne çıkmaktadır.

3. Göç-Çatışma Modeli ve Güvensizlik

Çatışma ve Göç Kültürü modeli neo-liberal kalıpların dışında, insanların neden göç etmekte olduğu kadar neden göç etmedikleri ile de ilgilenir ve hem yapısal etkenler hem de bunların bireylerin algısındaki karşılığı üzerinden göçü açıklamaya çalışır. Bu noktadan hareketle, Çatışma ve Göç Kültürü modeli göçü belirleyen iki unsura özellikle dikkat çeker. Bunlardan ilki, 'insani güvensizlik algısının derecesi ve yönü'; ikincisi ise insanların göç edebilme kabiliyetleri arasındaki farklılıktır (Sirkeci, 2009; Cohen ve Sirkeci, 2011; Sirkeci ve Cohen, 2016; Tilbe ve Civelek, 2018).

Soğuk Savaşın sona ermesinin ardından güvenliğin derecesi, tehdit ve tehdidi oluşturan etmenler yeniden düşünölmeye başlanmış, ulus-devlet sınırları içerisinde güvenli vatandaş görüşü de inandırıcılığını yitirmiştir (Booth, 1991). Uluslararası ilişkilerin temel paradigmalarına ve salt devlet odaklı çalışmalara eleştirel bakış açısı getiren yeni yaklaşımlar, korunması gereken referans objesi fikrini devletten bireye yöneltirken, ulus devletlerin ve neo-liberal ekonomik yapının bizatihi tehdit unsuru olabileceği görüşünü ileri sürmüştür (Ayoob, 1983; Booth, 1991). Böylece ilgili alan yazında çeşitlenen tehdit ve referans objeleri ile 'insani güvenlik', hem sınır ve güvenlik hem de uluslararası göç çalışmalarının merkezine taşınmıştır.

Ulusal güvenlik disiplininin temel referans objesi 'devlet' iken, insani güvenliği çalışan alanın nesnesi insan hakları çerçevesinde bireyler, aileler, hanhalkları ve sosyal gruplardır. Böylece bu iki çalışma alanının araştırdığı konular -birbirine ilişkili olmakla beraber- neyin / kimin güvenliğinin söz konusu olduğu; tehdidin geldiği ve yöneldiği köken ve hedef unsur gibi araştırma birimleriyle farklılaşır (Brauch, 2011, s.62). Aslında insani güvenliğin kapsamı, devlet güvenliğine göre çok daha geniştir. İnsani güvenlik, salt yaşam güvencesi değil, ekonomik ve siyasal güvenlik ile sağlık, gıda, çevre, birey ve toplum güvenliğini de içerecek şekilde geniş bir yelpazedir (BM, 1994). Cohen ve Sirkeci'nin (2011: 107) dikkat çektiği gibi, güvensizlik pek çok nedenle

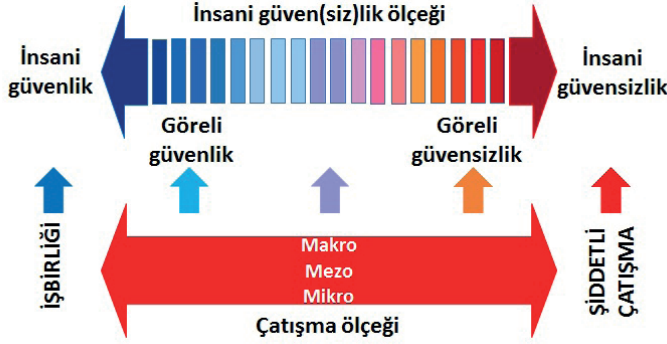
ortaya çıkmaktadır: işsizlik; sağlık ve eğitim sisteminin yetersizliği; etnik ayrımcılık; siyasi baskı ve asimilasyon çabaları güvensiz ortamı yaratabilecek unsurlardır. Güvensizlik, hem somut hem de soyut olgu ve olaylardan kaynaklanabilmektedir (Sirkeci, 2009: 6). Güvensizlik algısı mikro düzeyde pek çok alanda da görülebilmektedir. Örneğin LGBTQ bireylerin toplumsal cinsiyet üzerinden yaşadığı güvensizlik algısı bulunulan yerin geleneksel değerle bezenmiş ve tutucu olması ile ilişkili olarak artabilir ve bu bireyleri başka bir yere göç etmeye yönlendirebilir. Aynı şekilde, umut vaat eden genç bir sanatçı kırsal ve sanatsal açıdan sınırlayıcı bir ortamda doğmuş ve yaşıyor ise bunu bir güvensizlik olarak algılayıp daha büyük ve kentsel bir yere göç etmeyi düşünebilir. Ailedeki erkeklerin (baba, ağabey, amca, kuzen vb.) baskısından dolayı rahatsız olan bir genç kadın üniversite tercihiinde başka ve/veya uzak bir şehirdeki üniversiteyi tercih edebilir.

İnsani güvenlik geniş bir yelpaze içinde değerlendirildiğinde çatışma ve güvensizliğin dünyanın her yeri için geçerli olduğu anlaşılmaktadır. Ancak çatışma ve güvensizliğin biçimi ve derecesi her yerde aynı değildir. Yaşanılan yere dair özgümlüklerle çatışma ve güvensizlik hissi her yerde ve tüm zamanlarda insan hareketliliği için yeterli olmamaktadır. Çatışma Modeli güvensizlik algısının, insanların göç etmeye dair eğilimlerinin altında yatan unsurlardan önemli birisi olduğunu ileri sürmektedir. Göçü veya insan hareketliliğini belirleyen unsurun, insani güvenlik algısının yoğunluğu olduğu öne sürülmektedir. Bu algı, çözüm seçeneklerinden olduğu yerde kalma ya da başka bir yere gitme yönünde verilecek kararın temel belirleyicisidir. (Sirkeci, 2009). Dolayısıyla insanların güvensizlik algılarıyla göç etme kararları arasında bir ilişki olduğu ileri sürülmektedir. Göç edilip edilmeyeceğini; göç gerçekleşecekse bunun hangi yoğunlukta ve hızda olacağını ve kitlesel bir akım olup olmayacağını belirleyen şey, çatışmanın yol açtığı insani güvensizlik algısının yoğunluk derecesi olarak görülmektedir.

Göç Kültürleri ve Çatışma Modeli, bu bağlamda oldukça geniş bir kapsamda tarif edilen bir insani güvensizlik vurgusuna dayanmaktadır. Modelin esas aldığı 'çatışmanın derecesi buna özgü bir ölçekte teorik olarak gösterilmektedir (Şekil 1). Çatışma, makro (devletler), mezo (hanehalkı) ve mikro (birey) olmak üzere üç düzeyde gerçekleşebilmektedir (Sirkeci, 2007, 2009, 2018). Örneğin, devletlerarası gerilimler ve çatışmalar makro-düzye çatışmalara örnek verilmektedir. Otoriter devletler ile etnik, dini, mezhepsel veya siyasi azınlık grupları arasındaki gerilim ve çekişmeler makro ve mezo düzeyler arasındaki çapraz biçimli çatışmalara örnek verilmektedir. Aile veya hanehalkı üyeleri arasındaki anlaşmazlıklarla bunun oluşturduğu gerilim ve çatışmalar ise mikro düzeyde örnekler olarak sunulmaktadır.

Şekil 1'de yer alan insani güven(siz)lik ölççeği ise çatışma derecesi ile insani güven(siz)lik arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Eksenin bir ucunda barış koşulları ve işbirliğinin varlığına istinaden çatışmasızlık hali ve insani güvenliğin hüküm sürdüğü durum temsil edilmektedir. Eksenin diğer ucunda ise kan davaları, silahlı çatışmalar, savaşlar ve iç savaşlarla oluşan şiddetli çatışma ortamının yarattığı insani güvensizlik yer almaktadır. Üstte yer alan ölççeğin iki ucu (ekstrem durumlar) arasında ise insanların çatışmanın derecesine istinaden verdiği çeşitli reaksiyonlar temsil edilmektedir. Bu tepkiler bireylerin kendilerini güvenli veya güvensiz hissetmelerinin derecesine bağlı olarak değişmektedir. Böylece insani güvensizlik algısının gücü ve yönüyle insan hareketliliğinin oluştuğu savını öne süren bu yaklaşım, göçü çatışmanın bir fonksiyonu olarak ele almaktadır. Bu kurama göre uluslararası göçün arkasındaki temel motivasyon, güvenli ortam arayışına istinaden güvensiz yeri terk etme arzusuna dayalıdır (Cohen ve Sirkeci, 2011; Sirkeci, 2007). Göç, hareketlilik olarak düşünüldüğünde süreklilik arz eden bir süreçtir ve başka bir yere yeniden yerleşmekle de hareketlilik sona ermemektedir. Yerleşilen yeni yerde yeniden bir

güvensizlik durumuyla karşılaşılmış halde tersine (köken bölgeye geri) veya başka bir ülkeye göç gerçekleştirebilmektedir (Sirkeci, 2009; Cohen ve Sirkeci, 2011; Sirkeci vd., 2012, 2018).

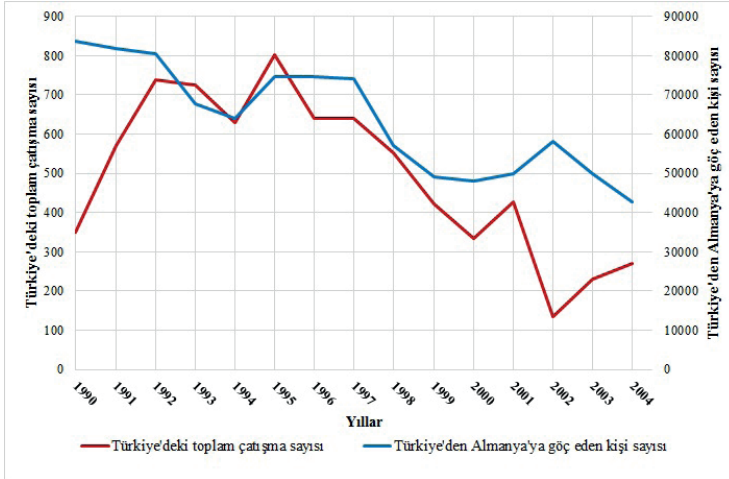
Şekil 1. Çatışma ve göç kültürü modelinde çatışma ve insani güven(siz)lik eksenleri

Not: Sirkeci (2009: 7)'den faydalanılarak yeniden hazırlanmıştır.

Öte yandan Çatışma Modeli, göç etme kararını çatışmalar karşısındaki başvurulacak tek seçenek olarak değerlendirmez. Olumsuz ortam koşullarıyla çatışma duyumu karşısında bireyler için çeşitli seçenekler ortaya çıkabilir: Bu tercih seti ise silahlı mücadeleye başlamak ve/veya katılmak, çatışma duyumunun yarattığı rahatsızlığı kabullenmek, halk hareketleriyle tepki göstermek veya siyasete atılmak gibi geniş bir ranja sahiptir. Aslında göç etme kararı, çatışmaların tahammül edilemez boyutta olduğu durumlarda alınmaktadır. Göç etme kararının alınması güvensizlik durumunun artması karşısında herkes tarafından başvurulmuş bir seçenek değil, bilakis küçük bir grup tarafından gerçekleştirilen bir eylemdir. Bir ölçme ve değerlendirme şirketi olan Gallup World Poll (GWP), her yıl tekrarladığı kamuoyu araştırmalarıyla bireylerin göç etme eğilimini incelemektedir (GWP, 2018). Örneğin bu şirketin 2009-2011 yılları arasında gerçekleştirdiği tutum ölçümünde Suriye'den bir başka ülkeye göç etme isteğinin %27-30 oranında olduğu saptanmıştır (Sirkeci ve Esipova, 2013). Suriye'de iç karışıklıkların hemen öncesi ve başladığı yılı kapsayan (2009-2011 yılları arası) ve çatışmaların henüz aşırılaşmadığı dönemden elde edilen bu oran, Suriye'de yaşayanların bir bölümü arasında göç etme eğiliminin varlığını göstermektedir. Nitekim 2010'dan itibaren Suriye'de olumsuz ortam koşullarının derecesi artmış, huzursuzlukların boyut ve kapsamı genişlemiş ve ülke nüfusunun dörtte birine yakını ülkeyi terk etmiş ve bir o kadarı da ülke içindeki nispeten güvenli buldukları yerlere sığınmıştır (Alkhalwaldeh, 2018; Sirkeci, 2017; Yazgan vd., 2015).

Çatışma daha geniş kapsamlı düşünüldüğünde, insanların hayatlarını kaybetmesine neden olan savaşlar, silahlı çatışmalar ve cinayetler şiddetin en üst derecesini oluşturan ve insanları kaçırmaya zorlayan etmenlerdir. Bu ranjda, şiddetin en hafif derecesi, örneğin, yaşanılan bir yerde trafik yoğunluğundan kaynaklanan gürültü olabilir. Ancak ister en şiddetli isterse en hafif düzeyde olsun, şiddetin o çevrede yaşayanlar üzerinde yarattığı huzursuzluk sorunlu çevreyi oluşturur ve böyle bir çevre karşısında bireyin o yerde yaşama arzusu kaybolmaya başlar. Bu aşama, çevre ve birey arasındaki tutarsızlığa veya çatışmaya denk gelmektedir. Öte yandan, çatışmalar ve göç arasındaki ilişki her yerde doğrusal ve çok güçlü olmayabilir. Ayrıca şiddetin derecesine bağlı olmasına rağmen olumsuz ortam koşulları karşısında herkes göç etmemekte veya kaçmamaktadır.

Ohio State Üniversitesi'nden Jenkins vd.'nin (2012) Reuters haber ajansının (Reuters Business Briefs) bildirimlerinden yola çıkarak, ülkelere ve bazı yıllara göre çatışma sayısı ve türlerine göre derledikleri 'tüm çatışma aksiyonları' verisi⁵ ile Göç Politikası Enstitüsü'nün (the Migration Policy Institute- MPI, 2013) 'uluslararası göç' verisi çatışma ve göç ilişkisini test etmek için oldukça zengin iki kaynaktır. Bu veri kaynaklarında dönemsel ve aynı zamanda yıllara göre sürekli verilerin olduğu pek çok ülke bulunmaktadır. Türkiye-Almanya, üzerinde yıllarca ilkinden ikincisine doğru yoğun göç hareketlerinin yaşandığı önemli bir göç koridorudur. Bu amaçla 1990 ve 2004 yılları arası dönem⁶ için Jenkins vd. (2012) ile MPI (2013)'den derlenen Türkiye'deki toplam çatışma sayısı ve Türkiye'den Almanya'ya göç eden kişi sayısı Şekil 2'de sunulmaktadır. Şekil 2, Türkiye'de 1990 ve 2004 arasında yıllara göre meydana gelen çatışma olayları ile Türkiye'den Almanya'ya göç eden kişi sayısı arasındaki uyumu (doğrusallığı) açıkça yansıtmasına rağmen bu iki gösterge arasındaki doğrusallığı istatistiksel anlamlılık bakımından değerlendirmemektedir.

Şekil 2. 1990 ve 2004 arasında, yıllara göre Türkiye'deki toplam çatışma sayısı ile Türkiye'den Almanya'ya göç eden kişi sayısı

Veri Kaynağı: Çatışma verisinin kaynağı: Jenkins vd. (2013); göç verisinin kaynağı: MPI (2013).

Tablo 1. 1990 ve 2004 arasında, yıllara göre Türkiye'deki toplam çatışma sayısı ile Türkiye'den Almanya'ya göç eden kişi sayısı değişkenlerine ait Runs Testleri Sonuçları (n=15)

	Yıllara göre Türkiye'deki toplam çatışma sayısı	Yıllara göre Türkiye'den Almanya'ya göç eden kişi sayısı
Test Değeri ^a	552,00	63946,00
Birim < Test Değeri	7	7
Birim >= Test Değeri	8	8
Toplam Birim	15	15
Toplam Run	3	2
Z Değeri	-2,674	-3,213
Anlamlılık (Asymp. Sig.) (2-tailed)	0,007	0,001

^a. Medyan

Bu amaçla, iki gösterge arasındaki doğrusallığın tesadüfi olma olasılığı (rasgelelik) Runs anlamlılık testiyle⁷ sınanmış ve sonuçlar Tablo 1’de sunulmuştur. 1990 ve 2004 arasında Türkiye’de meydana gelen çatışmalar yıllardan bağımsız, diğer bir ifadeyle tesadüfi değildir (sig<0.05). Benzer şekilde, aynı dönemde yıllara göre Türkiye’den Almanya’ya göç eden kişi sayısı yıllardan bağımsız değildir, başka bir ifadeyle rasgele değildir (sig<0.05). Her iki değişkenin değerleri 1990’lı yılların başında yüksektir ve her ikisi de birkaç yıl yüksek seyrettikten sonra azalmaya başlamıştır. Dolayısıyla Şekil 2’de dikkat çeken her iki olay arasında bir doğrusallık söz konusudur. Ancak Tablo 1’de sunulan Runs testleri bu analizde kullanılan göstergeler (Türkiye’deki toplam çatışma sayısı; Türkiye’den Almanya’ya göç eden kişi sayısı ve yıllar) arasındaki ilişkinin yönü ve derecesi hakkında bilgi vermemektedir.

Bu üç gösterge arasındaki ilişkinin yönünü ve derecesini test etmek için ise Spearman’s Rank Order Korelasyon⁸ analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 2’de sunulmuştur. Analiz sonuçları istatistiksel bakımdan tüm değişkenler arası ilişki bakımından anlamlıdır. İlk olarak: Yıllara göre Türkiye’deki toplam çatışma sayısı ve yıllar arasında negatif yönlü (rho= -0,66) ve anlamlı (sig.<0,05) bir ilişki bulunmaktadır: Yıllar ilerledikçe çatışmaların sayısı azalmıştır. İkincisi: Türkiye’den Almanya’ya göç eden kişi sayısı ile yıllar arasında da negatif yönlü (rho= -0,87) ve anlamlı (sig.<0,00) bir ilişki bulunmaktadır. Üçüncüsü: Yıllara göre Türkiye’deki toplam çatışma sayısı ile Türkiye’den Almanya’ya göç eden kişi sayısı arasında ise pozitif yönlü (rho≈ 0,60) ve anlamlı (sig.<0,05) bir ilişki bulunmaktadır. Ancak bu iki değişken arasındaki anlamlı korelasyonu mutlak surette çatışmaların dışı göçe yol açan bir faktör olma iddiasıyla okumak gerekir. Nitekim teknik bakımdan korelasyon analizi neden-sonuç ilişkisi sunmamaktadır. Buradaki bulgunun önemi, ele alınan dönemde, Türkiye’de çatışma sayısı azalırken; Türkiye’den Almanya’ya göç eden kişi sayısının da azalmış olmasının istatistiksel anlamlılığını gösterme çabasıyla ilgilidir (Tablo 2).

Tablo 2. 1990 ve 2004 arasında, yıllara göre Türkiye’deki toplam çatışma sayısı, Türkiye’den Almanya’ya göç eden kişi sayısı ile yıl değişkenlerine ait Spearman’s Rank Order Korelasyon Matrisi (n=15)

			Yıllara göre Türkiye’deki toplam çatışma sayısı	Yıllara göre Türkiye’den Almanya’ya göç eden kişi sayısı	Yıllar
Spearman’s rho korelasyon katsayısı	Yıllara göre Türkiye’deki toplam çatışma sayısı	Korelasyon katsayısı (rho) Anlamlılık (Sig.) (2-tailed)	1,000 .	0,597* 0,019	-0,660** 0,007
		N	15	15	15
	Yıllara göre Türkiye’den Almanya’ya göç eden kişi sayısı	Korelasyon katsayısı (rho) Anlamlılık (Sig.) (2-tailed)		1,000 .	-0,874** 0,000
		N		15	15
	Yıllar	Korelasyon katsayısı (rho) Anlamlılık (Sig.) (2-tailed)			1,000 .
		N			15

* Korelasyon 0,05 düzeyinde anlamlıdır (2-tailed).

** Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır (2-tailed).

Akademik çalışmalarda çoğu kez iki ayrı kavram olarak anılan iç ve dış göç, Çatışma Modelinin de inceleme alanında yer alır. Modelin öngördüğü şekilde göç, köken bölgedeki güvensizlik algısıyla ilişkilendirildiğinde, iç göç de buna dahil olabilir. En nihayetinde çatışma modeli, Ralf Dahrendorf'un (1959) klasik çatışma tanımından faydalanır ve çatışmayı olumsuz ortam koşullarının birey üzerinde rahatsızlık yaratmasından, savaflara veya silahlı çatışmalara kadar geniş bir yelpazede ele alır. Dahrendorf'un da belirttiği gibi, silahlı çatışma veya savaşların ötesinde hayatımızda ifade edilmemiş düşük yoğunluklu gerilimlerden şiddetli çatışmalara dek uzanan pek çok çatışmalı durum bulunmaktadır. Örneğin, sanatını icra etmek için tutucu kırsal bir yerden büyük kentlere göç eden bir bireyin göç etmesinin temelinde silahlı çatışma durumu yer almaz. Ancak bu sanatçının bulunduğu tutucu ve kırsal yerde bulabileceği olanaklar ile sanatını ilerletebilmek için gereksinim duyduğu olanaklar arasında bir uyumsuzluk (yani 'çatışma') söz konusudur. Dolayısıyla sanatçı bir başka şehre göç ederek, veya iç göçle başlayan serüvenini kendini daha rahat ve mutlu hissedeceği bir başka ülkenin şehrine giderek bu 'çatışmalı' ortamdan uzaklaşabilir. Aynı zamanda böylece iç göçle başlayan bir hareketlilik dış göçe de dönüşebilir. Göç eden grupların mutlak surette ülkelerinde sosyo-ekonomik zorluklar yaşadığı ya da yoksul kesim olduğu varsayımı da her zaman geçerli değildir. Örneğin, çok yakın bir geçmişte pek çok zengin Türk vatandaşı yurt dışına göç etmiş durumda (Sirkeci, 2017). Bu bireyler için göç etme nedeni ekonomik kaygılardan ziyade kültürel ya da siyasi 'güvensizlik' algısıdır.

Çatışma Modeli, akademideki yaygın eğilimin aksine, göçmen işçi, kaçak göçmen, düzensiz göçmen, sığınmacı tanımlarının idari kararların eseri olan, yapay sınıflandırmalar olduğuna vurgu yapar. Öte yandan bu model, göçün temelde insani güvensizlikten kurtulma çabasını merkeze alırken, göç etme motivasyonuna katkı sağlayan çoklu etmenleri de hesaba katar (bknz. Bloch, 2006; Castles, 2004). Nitekim sığınma ve göç etme arasındaki ayrım, giderek bulanıklaşmakta, yerel ve küresel bağlamda göç, pek çok etmenin kontrolü altında bulunmaktadır (O'Neill, 2010, s.4). Çatışma Modeli bu karmaşık etmenler setinin her bir parçasında yer alan ve yaşamı kaygılandıran güvensizlik algısına odaklanmaktadır. Sayısal olarak arttığı iddia edilen ve düzensiz göçmen olarak adlandırılan gruplar ise gittikçe katılaştıran politikalarla hukuki korumadan mahrum kalan insanlardır (Castles, 2004; Koser, 2000). Bir bireyin farklı nedenlerden ötürü güvensizlik algısı artabilir, bu algıyla defalarca göç edebilir fakat devlet nezdinde hukuki bir statü elde etmeyebilir.

Örneğin, bir öğrenci, istatistiklerde 'eğitim göçmeni' veya 'yabancı öğrenci' olarak nitelendirilebilir ama aynı zamanda kendi ülkesinde gerçekleşen bir çatışmanın muhalif grubuna da mensup olabilir. Böylesi bir durumda, hayati riski olduğu için ülkesine dönmeyi istememek bu öğrenci için bir seçenektir. Bir gün gelip, ülkesindeki durum lehine geliştiğinde göçmen olarak bulunduğu ülkedeki güvensizlikle ülkesindeki koşulu karşılaştıracaktır. Bu durumda, ayrımcılığa uğramak onun için bir başka güvensizlik unsurunu oluşturabilir. Ülkesine geri dönen bu kişi bir süre sonra ekonomik güvensizlik hissedip çalışmak için yine başka bir yere göç edebilir. Bu senaryonun da ortaya koyduğu üzere, insan hareketliliğinin dinamik yapısı, bireylerin net ve kalıcı bir biçimde ekonomik göçmen, sığınmacı, eğitim göçmeni gibi sınıflandırmalarla net ve kalıcı bir biçimde ayrıştırılmasına izin vermemektedir. Anlaşıldığı üzere, çatışmalar ve algı farklılıkları bazı toplumlarda, bazı bölgelerde ve bazı ülkelerde; kimi birey ve grupların daha fazla göç ettiğini, başkalarının ise göç etmediğini açıklayabilmektedir. Ne var ki göç etmeye dair motivasyonun oluşması kadar, 'göç edebilme kabiliyeti' göç edenler ve etmeyenler arasındaki farklılığın temel bir unsurudur ve gerçekte insan hareketliliğinin gerçekleşmesi için dört tip sermayeye: fiziksel; mali; beşeri ve toplumsal sermayeye ihtiyaç vardır.

4. Fiziksel, Mali, Beşeri ve Toplumsal Sermaye

Göçün maliyetiyle ilgili tartışmalarda yaygın olarak gündeme gelen şey, kabul ve entegrasyon hususunda ülkelerin yüz yüze kaldıkları göçmenlerin külfetleri (Yazgan vd., 2015) ile işgücü piyasasına olan etkileridir. Ancak, odak noktası insani güvenliğe çevrildiğinde, göç etmenin ülkelerin koşullarından bağımsızca külfetli bir strateji olduğu anlaşılabilir: Göçmenlere dair yapılan sınıflandırmaların yapaylığı bu noktada bir kez daha netleşir çünkü göç, ister iç savaştan kaçanlara, isterse ekonomik güvensizlikten kurtulmak isteyenlere özgü olsun, herkes için külfetlidir. Aslında göç edenleri etmeyenlerden veya 'hareketsiz' gruptan ayıran en önemli şey, göç edenlerin çeşitli niteliklere (qualifiers) sahip olmasıdır. Bu nitelikler, göçün külfetli olmasına istinaden, göç etmenin dört şartı veya sermayesi olarak düşünülebilir. Bunlar: 1) bedensel olarak göç edebilecek durumda olmak ('fiziksel sermaye'); 2) gerekli para, mal ve mülke sahip olmak ('mali sermaye'); 3) gerekli bilgi donanımına, eğitim ve becerilere sahip olmak ('beşeri sermaye') ve 4) göçü mümkün kılacak, kolaylaştıracak tanıdıklara, çevre ve ilişki ağlarına sahip olmaktır ('toplumsal sermaye') (Sirkeci, 2018).

Öncelikle göçü gerçekleştirebilecek kişilerin fiziksel kapasiteye sahip olmaları gerekmektedir. Günümüzde, ülkelere yasal yollardan girişlerin önu kesildikçe göçü gerçekleştirmek çok daha zorlaşmaktadır. Bu hareket, düzensiz yollarla göç edenlerin fiziksel ve ruhsal sağlıklarını (ulaşım biçimine bağlı olarak; kapalı konteynırlarda ya da dayanıksız botlarda seyahat etmek zorunda kalmaları gibi) olumsuz yönde etkilemektedir (Zimmerman vd., 2011). Düzensiz yollarla göç etmek, açıkça, fiziksel anlamda göç edebilme kapasitenin ötesinde, gerçek bir dayanıklılığa sahip olunmasını gerektirmektedir.

Göçe karar verirken, bunu gerçekleştirebilecek maddi sermaye de göz önünde bulundurulur çünkü her tür göç biçimi ekonomik anlamda oldukça maliyetlidir. Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından finanse edilen bir projenin parçası olarak Lahore School of Economics' Centre of International Migration, Remittances and Diaspora (CIMRAD) tarafından hazırlanan bir araştırma, göçle ilgili maliyetlerin önemini vurgulamaktadır. Bu çalışmaya göre, Pakistanlı vasıfsız bir işçinin Suudi Arabistan veya Birleşik Arap Emirliklerinde çalışmak için, vize, acentenin ücreti, ulaşım (ulusal ve uluslararası), kurumlara verilen pay, sağlık kontrolleri, sözleşme giderleri, sigorta masrafları, bilgilendirme giderleri ve çıkış harçları gibi tüm giderleri karşılayabilmesi gerekmektedir. 1 Ocak 2011 sonrası Suudi Arabistan ya da Birleşik Arap Emirlikleri'ne çalışmak için gidip ülkeye geri dönenler ya da hali hazırda bu ülkelerde çalışıyor olup tatil amaçlı Pakistan'da bulunanları kapsayanve 2015 yılında gerçekleştirilen mülakat verilerine dayanan bu araştırma, yukarıda sayılan masraflar neticesinde bir Pakistanlının Suudi Arabistan'a çalışmak amacıyla göç etmesi için karşılaması gereken ortalama maliyeti - 4300 Dolar, Birleşik Arap Emirlikleri içinse 2300 Dolar civarında hesaplamaktadır (ILO, 2016). Savaştan kaçıp, güvenli bölgelere ulaşmak isteyenler için de maliyetler oldukça yüksektir. Çeşitli çalışmalar Türkiye ve Ortadoğu'dan Avrupa'ya yasadışı yollarla ulaşmak için 2 bin ila 70 bin dolar arasında değişen meblağlara gereksinim duyulduğunu işaret etmektedir (Sirkeci, 2003: 178; Friebel ve Guriev, 2006: 1085; Koser, 2008: 3). Bu yolculuklar, yasadışı yollardan gerçekleştiğinden ve tehlikeli olduğundan maliyetin yüksekliği güvenlik tedbirlerinin artırılmasıyla da ilintilidir (Murdock, 2015). Van Hear (2006), çatışmalardan kaçmanın maliyetinin artmasında uluslararası göç rejiminin giderek daha katı hale gelmesinin ve göçmenin sosyo-ekonomik özgeçmişinin sorumlu olduğuna dikkat çekmektedir. Van Hear (2006) bu çalışmasında, Sri-Lanka ve Somali'den Batı ülkelerine gerçekleşen göçün maliyetinin, bu ülkelere konulan kısıtlamalarla arttığını ve bunun sonucunda sosyo-ekonomik özgeçmişe göre göç edilebilen 'yer hiyerarşisi'nin ortaya çıktığını belirtmektedir. Aynı zamanda bu araştırma, sığınmacı olabilmek için belli bir bütçeye sahip olunmasının gerektiğine, bu bütçe karşılanmadığı takdirde sadece ülke içinde yerinden olma veya başka ülkelere

işçi göçü gerçekleştirme seçeneklerinin kaldığını göstermektedir (Van Hear, 2006).

Göçün gerçekleşebilmesi için gerekli unsurlardan bir diğeri ise beşeri sermayedir. Beşeri sermaye, kişilerin hayatları boyunca hizmet veya fikir üretebilmek için elde ettikleri bilgi birikimidir (OECD, 1999). Göç hareketlerinin gerçekleşmesi için en azından belli ölçüde bilgi ve beceriye ihtiyaç bulunmaktadır. Örneğin, gidilecek ülkede konuşulan dili bilmek, transfer edilebilir becerilere sahip olmak, mesleki sertifikalara sahip olmak ve elbette göç etmekle ilgili prosedür ve işlemleri takip edecek düzeyde eğitilmiş olmak bu nitelikler arasında sayılabilir.

Son olarak, göç hareketlerinin gerçekleşmesi için toplumsal sermayeye de ihtiyaç bulunmaktadır. Putnam (2000: 19), toplumsal sermayenin bireyler arasındaki bağlardan (sosyal ağlar, karşılıklılık normu ve bunların tesis ettiği güven duygusu) oluştuğunu belirtmektedir. Ayrıca alan yazında toplumsal sermayenin önemi ve göçü kolaylaştırıcı etkisi uzun yıllar tartışılmış ve çeşitli çalışmalara da konu olmuştur (Palloni vd., 2001; Ryan vd., 2008; Faist ve Özveren, 2017).

Böylece bu dört sermaye türü birlikte göz önüne alındığında ve bölgelerin ya da kentlerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi hesaba katıldığında en çok göç etme eğilimi taşıyan sınıfsal kesim, ne en alt gruba, ne de en üst gruba işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle göç edebilme potansiyeli en yüksek grup, alt-orta düzeyinde bir sınıfa karşılık gelmektedir. Gerçekten de dünyadaki göç hareketlerinin, göç edebilmek için dört sermayeye de sahip olan bu grupta yoğunlaştığı dikkat çekmektedir. En nihayetinde bu grup, içinde bulunduğu şartlarda, kendini sınırlandırılmış (güvensiz) hisseden ve sosyo-ekonomik bağlamda yukarı yönde gelişmeyi ve koşullarını iyileştirmeyi isteyen bir kitleyi teşkil etmektedir.

5. Göçün Makro Düzey Tetikleyicileri Olarak 3 KA

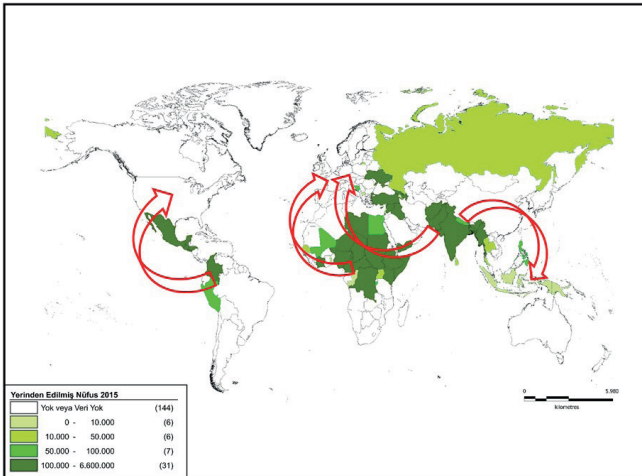
Refugees Deeply, 2017 yılında Myanmar'dan Sudan'a kadar, dünyanın her yerinde, yerinden edilen nüfusun artan sayısına ve liderlerin ülkelerine yönelik göçü engellemeye giriştiklerine dikkat çekmiştir (Alfred, 2017). Bugün pek çoklarının, 'küresel mülteci krizi' olarak adlandırmayı seçerek ve yine bir şekilde olumsuz bir göndermeyle (kriz söylemi) ifade edilen bu süreç başta Avrupa ülkeleri, Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya, Birleşik Krallık ve Kanada olmak üzere tüm ülkelerin öncelikli politika gündemleri arasında yer almaktadır.

Türkiye'de ise mülteci meselesi,, 2011'den bu yana devam eden Suriyeli kitlesel akınından bu yana biraz daha üstü örtülü veya baskılanmış olarak sürmektedir (Unutulmaz vd., 2017). Türkiye'deki göçmen nüfusun (yurtdışı doğumlu nüfus), Suriyeliler gelmeden önce bile en az altı milyon civarında olduğunu tahmin edilmektedir (Sirkeci ve Martin, 2014). Sadece Almanya'dan Türkiye'ye gelmiş ikinci ve üçüncü kuşak Türkiyeli göçmenlerin sayısı iki yüz bin civarındadır ve Almanya'dan geri dönüş yapmış Türkiyeli nüfusun ise üç yüz bin dolayında olduğu hesaplanmıştır (Zeyneloğlu ve Sirkeci, 2014: 86). Ancak yurtdışı doğumlu Türk vatandaşlarının sayısı 2000 yılı nüfus sayımında dahi bir milyon civarındaydı (Sirkeci vd., 2012a: 181-182). Bu sayılardan anlaşılacağı gibi aslında Türkiye de bir göç ülkesi sayılabilir. Ancak Türkiye nüfus büyüklüğü bakımından önemli bir ülkedir ve göçmen nüfus, toplam nüfus içerisinde küçük bir paya sahiptir. 2011'den bu yana 3 milyondan fazla Suriyelinin gelişiyle Türkiye'nin de bir göç hedef ülkesi olduğu yönünde bir farkındalık ortaya çıkmıştır (Sirkeci, 2018). Dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi, Türkiye'ye gelen göçmenlerle Türkiye'den giden göçmenlerin benzer nedenlerle göç ettikleri de ileri sürülmektedir (Sirkeci, 2017). Bu bağlamda, göçü belirleyen makro düzeyli etmenlerin, belki de dünyanın neresinde olunursa olunsun, hareketlilik örüntüsünde bireyleri ya da hanehalklarını göçe yönlendirici olduğu düşünülebilir. Bu çalışmada irdelediğimiz ilişkilerden birisi de budur. Buradan hareketle, bireyleri ya da hanehalklarını göç etmeye ikna eden çatışma-

ları sınıflandırarak, göç etme eyleminin kökünde duran genel etmenler seti keşfedilebilir. Bu etmenler seti temelde, yaşanan yerdeki yetersizlikler (açıklar) ve bunlar karşısında duyumsanan yoksunluklardır. Örneğin, hayatta kalmayı tehdit eden güven yoksunluğu, geçimi sağlamaya yetmeyen gelir vb. gibi. Dolayısıyla bu keşif, bizleri göçün makro nedenleri olarak tanımlayabileceğimiz 3 KA ('Katılım Açığı', 'Kalkınma Açığı' ve 'Kitle Açığı') ile buluşturmaktadır.

Bu setin ilk boyutunu oluşturan 'Katılım Açığı', pek çok ülkede göç, siyasi çatışmalarla ilgili olarak bazı grupların ve kesimlerin kamusal alanda temsiliyet sorunu yaşamasıyla ilgilidir. Örneğin, Suriye'de, Mısır'da, Rohinya'da (Rohingya / Mynamar) ve Türkiye'de temsiliyet sorunu temelli çatışmalar yer görülmektedir. Ancak burada bahsedilmeye çalışılan çatışma, demokrasi gelenekleri oturmamış ülkelerle sınırlı değildir. Avrupa'nın merkezinde, Katalonya'da (İspanya) yaşanan politik krizin temelinde de bu sorun yer almaktadır. Kriz sürecinde, Katalonya hükümetinin üyeleri hapse atılmış, Carles Puigdemont, güvenliğini sağlamak için Brüksel'e yerleşmiştir (thejournal.ie, 2017). Katalonya'daki bu çatışmanın temelinde Katalon halkların yaşadığı temsiliyet sorunu yer almıştır. Bir başka Avrupa ülkesi olan İngiltere'de de Kuzey İrlandalılar ve İskoçlar bağımsızlık tartışması üzerinden zaman zaman benzer gerilimler yaşamaktadır (Bilton vd, 2009; Knox ve Pinch, 2010). Benzer şekilde göçmenlerin de hem işgücü piyasasında hem de siyasi karar mekanizmalarında yeterli derecede temsil edilmediklerini ortaya koyan çalışmalar mevcuttur (Bkz. Khattab vd. 2010; Crowley, 2001). Bunun bir nedeni göçmenlerin resmi demokratik süreçlere katılmalarının pek çok ülkede yasal olarak sınırlandırılmış olmasıdır.

Bu çalışmada belirli bir ülke içinde yerinden edilmiş nüfusların varlığı ve yoğunluğu, o ülkede temsiliyet ile ilgili bir çatışmanın yaşandığının dolaylı göstergelerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Genellikle sayıca azınlıkta olan bir grubun yerinden edilmeye maruz kalabileceği varsayılmaktadır. Bu duruma maruz kalan grupların temsiliyet sıkıntısının olmayacağı düşünülmediği ülkelere göç edebilecekleri beklenir (Bkz. Sirkeci 2003 ve 2005). Uluslararası ana göç akımlarının yönü burada ileri sürülen türden bir ilişkinin varlığını doğrular niteliktedir (Şekil 3).

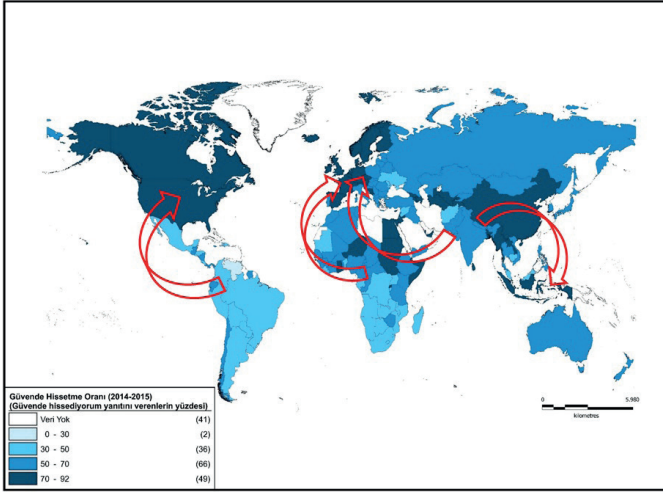

Şekil 3. Dünyada ana göç akımları ile yerinden edilmiş nüfusun ülkeler düzeyindeki dağılımı

Not: Oklar, dünyadaki ana göç akımlarının yönünü göstermektedir.

Veri kaynakları: Yerinden edilmiş nüfus verisinin kaynağı: UN (2016); ana göç akımlarının kaynağı: Dünya Bankası (2018) ve IOM The UN Migration Agency (2015).

Bir ülkedeki huzursuzluğu yaratan ekonomik, toplumsal, kültürel ve politik eksenli veya karma biçimli çatışmaların yoğunluğu, o ülkede yaşayan toplumun güvenlik kaygısının da artmasında neden olmaktadır. Çatışmanın temposu ve türü arttığında; süresi uzadığında toplumların kendini güvende hissetme oranı azalmakta, bu ise uluslararası hareketliliği tetiklemekte veya bireylerin / hanehalklarının çatışma ortamından kaçmasına neden olmaktadır. Bu amaçla hazırlanan Şekil 4, ülkeler düzeyinde toplumların kendilerini güvende hissetme oranları ile ana göç akımları arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Nitekim ana göç akımlarının yöneldiği ülkeler ya da bölgeler, çok açıkça, köken bölgeye göre toplumların kendini güvende hissetme oranının yüksek olduğu yerlerdir.

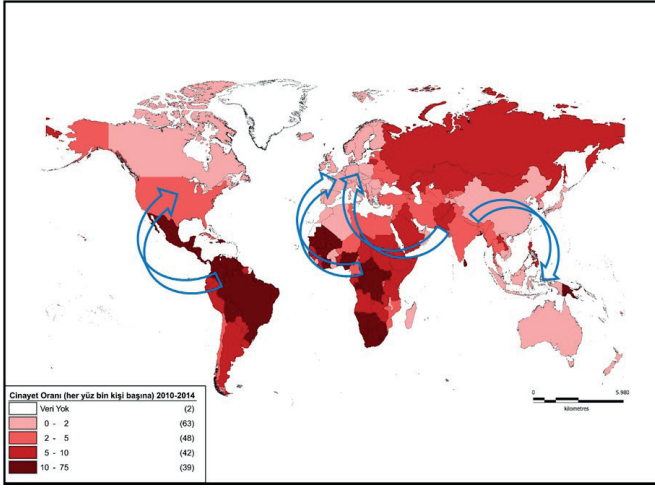

Şekil 4. Dünyada ana göç akımları ile toplumların kendini güvende hissetme oranının ülkeler düzeyindeki dağılımı

Not: Oklar, dünyadaki ana göç akımlarının yönünü göstermektedir.

Veri kaynakları: Güvende hissetme oranı verisinin kaynağı: UN (2016); ana göç akımlarının kaynağı: ana göç akımlarının kaynağı: Dünya Bankası (2018) ve IOM The UN Migration Agency (2015).

Savaşlar ve silahlı çatışmaların yol açtığı olumsuz ortam koşulları kadar, bir yerde veya bölgede yaşamayı tedirgin hale dönüştüren en ciddi toplumsal sorunlardan biri de cinayet sayısının veya oranının yüksekliğidir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde büyük kentlerin mahallelerinde gerçekleştirilen cinayet eylemleri ile bu tür bölgelerden kaçarak güvenli mahallelere yeniden yerleşim sürecini kentlerdeki eşitsizlikler, suç ve çatışmanın içsel ve dışsal etkileri özelinde araştıran pek çok akademik çalışma bulunmaktadır (Knox ve Pinch, 2010; Alvarado ve Massey, 2010). Nitekim dünyada, ülkeler düzeyinde, cinayet oranlarının dağılımı ile ana göç akımlarının ilişkisi de -makro ölçekte olsa bile- benzer bir ilişki ortaya çıkarmaktadır. Şekil 5'te ana göç akımlarını gösteren okların yönü incelendiğinde, bu hareket eyleminin belirgin olarak cinayet oranlarının yüksek olduğu ülkelerden düşük olanlara doğru yöneldiği anlaşılmaktadır.

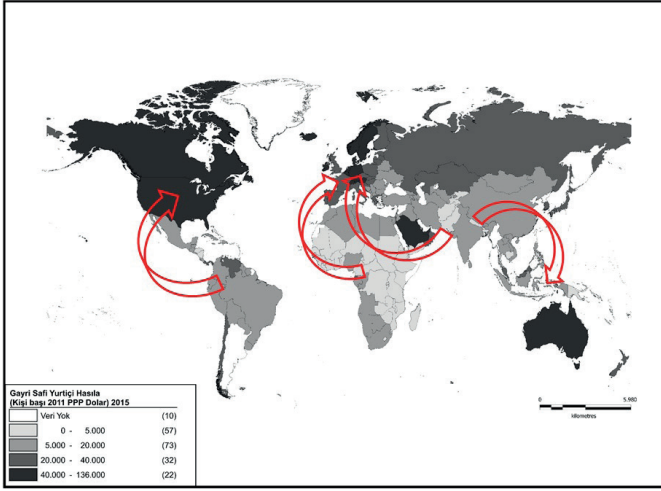
Şekil 5. Dünyada ana göç akımları ile cinayet oranının ülkeler düzeyindeki dağılımı

Not: Oklar, dünyadaki ana göç akımlarının yönünü göstermektedir.

Veri kaynakları: Cinayet oranı verisinin kaynağı: <UN (2016); ana göç akımlarının kaynağı: Dünya Bankası (2018) ve IOM The UN Migration Agency (2015).

3 KA'nın diğer bir boyutu ise 'Kalkınma Açığı'dır. Ancak bu boyut, öncekiyle yakından ilişkilidir çünkü siyasi kararlar kalkınmanın derecesini, kalkınma bölgesine dahil ve hariç olan yerleri (iller, ülkeler ve bölgeler) belirler ve buralarda yaşayan nüfusları etkiler. Kalkınma Açığı'nın iki alt boyutu söz konusudur. Bunlardan ilki, uluslararası boyuttur. Uluslararası boyut ülkelerin refah düzeylerindeki farklar ile ilgilidir (Sirkeci, 2018). Dünya Bankası (2018) verilerine göre 2016 itibarıyla, 28 ülkede kişi başına düşen yurtiçi gayri safi hasıla 40 bin doların üzerinde, 40 bin dolar ile 127 bin dolar arasında, seyretmektedir. Dünya ortalaması 16 bin dolar civarında iken ülkelerin yarısından çoğunda kişi başına düşen gelir 7 bin doların altındadır. Roskin (2012: 6-7), -çok genel bir değerlendirmeyele- dünyada gelir düzeyinin 5 bin dolar altında olduğu yerlerde demokrasinin yeşeremediğini; 5 bin ila 10 bin dolar seviyesindeki ülkelerde demokrasinin tohumlanma ve yeşerme aşamasında olduğunu ve 10 bin doların üzerindeki ülkelerde ise demokrasinin gerçek bağlamda -sözde (*quasi-democratization*) kalmayacak şekilde- yaşandığını belirtmektedir.

Nitekim göç akımlarıyla refah düzeyi arasında da dikkat çekici, tezat bir ilişki söz konusudur. Bu amaçla hazırlanan Şekil 6'da uluslararası ana göç akımlarının çoğunluğunun ekonomik refahın düşük olduğu yerlerden yüksek olduğu yerlere doğru yöneldiği görülmektedir. Şekil 6'daki ana göç akımlarını gösteren okların verisi, en az yüz yıldır kaydedilen uluslararası hareketliliğe aittir. Zamanla, kişi başına düşen milli gelirden artışlar ve azalışlar yaşansa dahi bu ana akımların yönünde kolaylıkla bir değişim yaşanmamaktadır. Bu nedenle Şekil 3, 4, 5, 6 ve 7'de sunulan ana göç akımları, bir anlamda- net göç olarak da düşünülebilir. Ülkelerin gelir düzeyinde meydana gelen değişikliklerle tersine / geri dönüş göç akımları da yaşanmaktadır. Bu bulgu da gelir düzeyi ile hareketliliğin güçlü bir şekilde ilişkili olduğunu ifade etmeye olanak tanımaktadır. Örneğin Türkiye, yakın bir geçmişte gelir düzeyini 10 bin dolar civarına yükselten bir ülke olarak özellikle Avrupa ülkelerinden tersine / geri dönüş göçlerinin yaşandığı ülkelere biri durumundadır.

Şekil 6. Dünyada ana göç akımları ile gayri safi yurt içi hasılabın ülkeler düzeyindeki dağılımı
Not: Oklar, dünyadaki ana göç akımlarının yönünü göstermektedir.

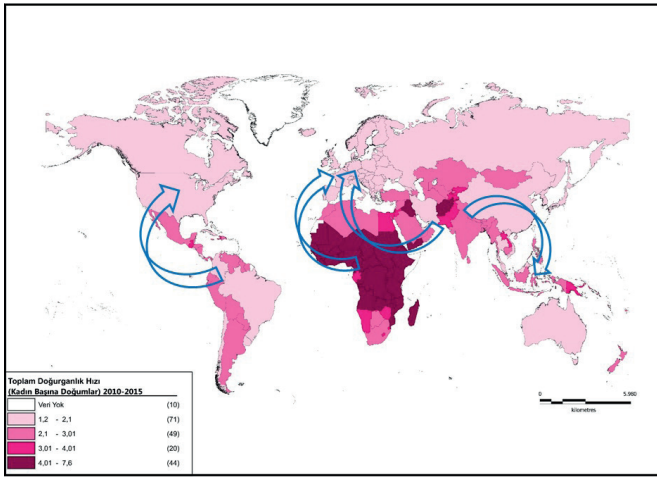
Veri kaynakları: Gayri safi yurtiçi hasıla verisinin kaynağı: UN (2016); ana göç akımlarının kaynağı: Dünya Bankası (2018) ve IOM The UN Migration Agency (2015).

Bu bağlamda Suriye'den gerçekleşen yakın zamanlı kitlesel akınlar hariç tutulduğunda Türkiye, gelen ve giden göçün dengeli olduğu ülkelerden biri olarak göze çarpmaktadır. Ülkeler arasında cereyan eden göçlere bakıldığında 10 bin dolar seviyesinde hemen hemen göçün dengelendiği dikkat çekmektedir. Bununla ilgili dikkati çeken husus, dünyada kişi başına düşen gelirin de genel bir ifade ile 10 bin dolar düzeyinde olmasıdır⁹. Ortalama gelir ve göçün dengelenme seviyesi arasındaki bu benzerliğe karşın, devam eden göç akımları, dünyadaki kaynak eşitsizliğini işaret etmektedir. Göç, bu eşitsiz dağılımın yol açtığı krizin bir yansımalarından biridir. Göç, eşitsizliğin yol açtığı diğer krizlerle (çatışmalar, savaşlar, artan güvenlik kaygıları vb.) kıyaslandığında ise belki de en önemsiz olgulardan biri olarak düşünülebilir. Ancak önceden değinildiği üzere, tüm bu eşitsizliğe rağmen göçün bir norm değil, istisna olduğunun altı bir kez daha çizilmiştir (Sirkeci, 2018).

Kalkınma açığının diğer alt boyutunu, ülkelerin kendi içinde yaşadıkları kriz oluşturmaktadır. Gelir dağılımı eşitsizliği ölçütlerinden olan Gini katsayısı, bir ülkedeki geliri en yüksek yüzde 10 ile geliri en düşük yüzde 10'un kıyaslanmasını göstermektedir. Örneğin, ülkelerinin 2015 verilerine bakıldığında Türkiye'nin bu endekste ilk sıralarda yer aldığı ve görece olarak gelir yoksulluğu düzeyinin 17 olduğu anlaşılmaktadır. Bu oran, Finlandiya'da 6,3; Danimarka da ise 5,5 düzeyindedir (OECD, 2015). Bu eşitsizlikle dışa göç yönünde bir baskı oluşturan faktörler arasında gelir dengesizliği önemli bir unsurdur (Sirkeci, 2018).

Genel olarak ülkelerin iç göç akım örüntüsü de uluslararası akımlar gibidir: Yoksul bölgelerden ekonomisi daha iyi olan bölgelere doğrudur. Diğer yandan, gelir eşitsizliğinin çok yoğun olduğu ülkelerde hem iç göçün hem de uluslararası göçün yaygın olduğu görülür. Göç etmenin maliyeti ve güçlükleri dikkate alındığında iç göç örüntülerinde de en yoksul olan yerlerden değil görece az gelişmiş bölgelerden göç etme eğiliminin daha yüksek olduğu görülmektedir (Sirkeci vd. 2012b: 41-42, Sirkeci, 2018).

Göçün makro nedenlerinin üçüncü boyutunu ‘Kitle (Nüfus Açığı)’ oluşturmaktadır. Nüfus açığı da tıpkı kalkınma açığında olduğu üzere iki alt boyutludur. Birinci alt boyutu, doğurganlığın ve / veya nüfus artış hızının pozitif yönlü ve yüksek olduğu yerlerde öncelikle nüfus (özellikle genç nüfus) ve sonrasında ise dışı göç baskısının ortaya çıkması oluşturmaktadır (Sirkeci, 2018). Bu amaçla hazırlanan Şekil 7, dünyada, ülkeler düzeyinde, toplam doğurganlık hızının (TDH) dağılımını ve ana göç akımlarını göstermektedir. Özellikle genç nüfusun genel nüfustaki payının yüksek olduğu ülkelerde ilkin genç nüfus baskısı (*youth bulge*) başlamakta (Yücesahin ve Tulga, 2017) ve sonrasında ise yeterli istihdam yaratılmadığı için dışarı doğru bir göç baskısı oluşmaktadır. Dünyadaki ana göç akımları, doğurganlık ve işsizliğin yüksek; özellikle istihdamda genç nüfus baskısının açıkça hissedildiği ülkelere göçmen nüfus açığının uzun yıllardır bir sorun olduğu gelişmiş ülkelere doğrudur (Şekil 7).

Şekil 7. Dünyada ana göç akımları ile toplam doğurganlık hızının ülkeler düzeyindeki dağılımı

Not: Oklar, dünyadaki ana göç akımlarının yönünü göstermektedir.

Veri kaynakları: Toplam doğurganlık hızı verisinin kaynağı: UN (2016); ana göç akımlarının kaynağı: Dünya Bankası (2018) ve IOM The UN Migration Agency (2015).

Günümüz dünyasında genç nüfus baskısı yaşamakta olan iki bölge bulunmaktadır. Bunlardan ilki, hala çok yüksek düzeyli TDH'lere sahip Afrika (genel olarak Sahra-altı Afrika ülkeleri) ile Asya (Afganistan ve Bangladeş gibi) kıtasındaki az gelişmiş ülkelerdir. Bu ülkelerde 1940-50'lerden itibaren ölüm hızları belirgin olarak azalma eğiliminde olduğundan nüfus artış hızları 20-30 yıldır oldukça yüksektir. İkincisi, yakın geçmişte (1950'li ve 60'lı yıllarda) çok yüksek; günümüzde ise nispeten düşük düzeyli TDH'lerin seyrettiği gelişmekte olan ülkelerdir. Her iki grupta yer alan ülkelerde özellikle çalışma çağı kuşağındaki nüfusu istihdam edecek olanakların kısıtlı olmasına istinaden nüfus fazlası ortaya çıkmaktadır. Tam tersine, özellikle göç alan geleneksel ülkelerde (Avrupa ülkeleri, ABD, Kanada, Avustralya gibi) nüfusun ileri düzey yaşlanmış olmasına istinaden çalışma çağı kuşağının azlığından kaynaklanan işgücü nüfus açığı kendini göstermekte ve özellikle işgücü durumunda göçmen nüfus talebi ortaya çıkmaktadır. Üstelik yüksek göç alan ve ekonomik olarak varlıklı olan ülkelere yaşlı nüfuslar, emekli olunca azalan gelirleriyle geçim zorluğu yaşama risklerinden ötürü emekli göçü olarak bilinen

ve onların da çoğunlukla güney ülkelere, iklim koşulları mutedil olan ve / veya yaşam masrafları daha düşük olan yerlere doğru göç akımları oluşabilmektedir. Bu tür ülkelerde nüfusun yaşlanması, yaşanan kesim üzerinde dışa göç baskısı yaratırken, dışarıdan ülkeye göç talebi de yaratarak özellikle geleneksel göç ülkeleri üzerinde cereyan eden uluslararası hareketliliği süregelen bir şekilde tetiklemede ve artırmaktadır.

Demografik Dönüşüm Kuramı'ndan yola çıkarak Suriyeli nüfusun demografik yapısını, onların akın ettiği Türkiye, Almanya ve Birleşik Krallık nüfuslarının demografik yapısıyla, ampirik kayıtlara dayalı olarak karşılaştıran Yüceşahin ve Sirkeci (2017a ve b), göç akımları ve kitle açığı ilişkisi bağlamında önemli bir araştırma tamamlamıştır. Yüceşahin ve Sirkeci (2017a ve b) bu araştırmalarında, Suriyeli nüfusun demografik dönüşümünün Türkiye'nin yaklaşık olarak 25-30 yıl gerisinde sürdüğünü ve Türkiye'nin demografik dönüşümünün ise yaklaşık 20-25 yıl kadar Almanya ve Birleşik Krallık nüfuslarının gerisinden geldiğini belirtmişlerdir. Bu nokta da Reher'in (2004) gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki demografik dönüşümün zamansal farkını izah etmek için benimsediği gibi genel bir yaklaşımla Suriyeli nüfusun günümüzdeki demografik dönüşüm aşaması, Avrupalı nüfusun yaklaşık 45-55 yıl kadar gerisinde (Yüceşahin ve Sirkeci 2017a ve b) olduğu söylenebilir. Bu örüntü göç açısından değerlendirildiğinde, göçün nüfusun yaşlanmasından kaynaklı sorunlara –örneğin demografik fırsat penceresinin kapanması ve akabinde oluşabilecek işgücü nüfus açığının karşılanması yönünde- kısa vadeli birtakım çözümler sunabileceği düşünülebilir. Ancak ekonomik olarak zengin ve kitle (nüfus) açığının da bulunduğu Japonya bir türlü dışarıdan göç almamaktadır. Japonya, bir anlamda, göçü sorunların çözümü olarak da görmemektedir. Aksine, Japonya'da hem hükümet hem de Japon halkı göçe olumlu yaklaşmamaktadır. Dolayısıyla Çatışma modelinin tüm ülkelere -onların hükümetlerinin ve yerleşik nüfuslarının tutum ve koşullarına- uyduğunu söylemek fazla iddialı olacaktır. Bunun yerine, göçe ilişkin küresel ve neoliberal söylemler ile yerelliğin; ülkelere özgü sosyo-politik şartlar ile uluslararası sözleşmeler ve ulus-devlet tutumlarının aralarında çeşitli ironiler bulunduğu söylenebilir.

Türkiye'nin demografik yapısı göz önünde tutulduğunda, Türkiye'de şu an genç nüfus oranı azalma; yaşlı nüfus oranı ise artış eğilimindedir ve Türkiye orta vadeli gelecekte Almanya gibi çok düşük düzeyli bir doğurganlık örüntüsüne sahip olacaktır (Yüceşahin, 2009; Yüceşahin ve KC, 2015). Bu durum Türkiye'de, orta vadeli gelecekte, üretici kitle olan 15-64 yaş arası çalışma çağı kuşağı nüfusun payının giderek azalmasına ilaveten aktif nüfusa dahil olmayan yaşlı nüfusun da artışıyla ekonominin dar boğaza girmesine neden olabilecek riske işaret etmektedir. Bu risk, ekonomik bakımdan aktif olmayan 0-14 yaş arası çocuk nüfus kuşağı ile 65 yaş ve üzeri yaşlı nüfus kuşağına yönelecek olan hizmet ekonomisini destekleyecek aktif nüfus açığıdır. Bugünkü öngörüyle Türkiye ekonomisi, 2050'den sonra çocuk nüfusun sağlık, bakım (kreş) ve eğitim hizmeti giderlerinin karşılanmasında; yaşlı nüfusun sağlık ve bakım hizmeti giderlerinin ve geçiminin (emeklilik maaşları sistemi) sağlanmasında çifte yük altında kalacaktır. Bütün bunlar, ülkelerdeki demografik dönüşümün seyrine istinaden zamanla ortaya çıkabilecek benzer sorunların yaşayabileceğine ve bu sorunların oluşturduğu kitle açıkları nedeniyle -belki biçim ve yön değiştirirse de- uluslararası hareketliliğin süreceğine işaret etmektedir.

6. Sonuç

Bu çalışma, göçü gönüllülük / zorunluluk ayrımı yaklaşımıyla değerlendiren ve bu tutumla göçmenleri dışlayıcı / ötekileştirici neo-liberal söylemin eleştirisini gündeme taşımıştır. Neo-liberal söylem, göç edilen ülkelere ve onların refahlarına fazlaca vurgu yaptığı için nüfus hareket-

lerinin asıl tetikleyicisi ve belirleyicisinin göç veren ülkelerdeki durum olduğunu perdelemektedir. Dolayısıyla bu anlayışla üretilen çözümler daha çok sınırlar ve kontroller üzerine odaklanmaktadır. Burada benimsenen çatışma ve güvensizlik kavramları eksenli eleştirel yaklaşımla, neo-liberal ülkeler özelinde göçü bir güvenlik sorunu olarak yaratan söylemden sıyrılarak, asıl sorunun kaynaklandığı ülkelerdeki çatışmalar ve bunların yarattığı güvensizlik algısının önemi işaret edilmiştir. Başka bir ifadeyle, çoğu kez göçmenlerle beraber anılan ‘kriz’ söyleminin, göçmenlerin yarattığı bir şey olmadığı, göçmenliğe yol açan çatışmanın bir unsuru olduğu açıklanmaya çalışılmıştır. Neo-liberalizm, göçmenliği krizle iç içe geçirerek ve yarattığı göçmenlik sınıflandırmalarıyla bu önemli noktayı gözden kaçırmaktadır. Bu sınıflandırmalar ise krize yol açan göçmen / kabul edilebilir göçmen olgusunun türemesine ve yaygınlaşmasına hizmet etmektedir.

Asıl olarak, göç etme sürecinin en başına odaklanan bu çalışmada, dünyadaki uluslararası göçlerin nedensel açıklaması yapılmış ve bu açıklamada kullanılan ampirik kayıtların analizi, köken bölgenin çatışma deneyimiyle ortaya çıkan sorunsallara dayandırılarak ele alınmıştır. Kuramsal bakımdan, hareket halinin başlangıcına odaklanılarak göçün bir varma eylemi olmadığı ve çatışma durumu var oldukça göçün / hareketliliğin devam eden bir süreç olduğu açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca çatışma kavramı daha geniş bir ölçekte irdelenmiş ve çatışmaların hangi durumlarda göçe yol açabileceği aydınlatılmıştır. Bu bağlamda, özellikle siyasi söylemlerde göçü bir norm ve süreklilik arz eden bir süreç olarak ele alan görüşlere itiraz geliştirilerek, dünya nüfusunun hala çok az bir kısmının göçmen olduğu vurgulanmıştır. Bu amaçla çatışma kuramı etraflıca gözden geçirilmiş ve kurama dayanarak göç sürecinin başlangıcını / arka planını oluşturan ve aynı zamanda göçü tetikleyen / teşvik eden katılım, kalkınma ve kitle açıkları verilerin olanak tanıdığı ölçüde nicel analizlere dayalı olarak da incelenmiştir.

Çatışma modelini benimseyen Cohen ve Sirkeci (2011), hareketli ve hareketli olmayan (mover / non-mover) ikiliğiyle insan hareketliliğinin bu dinamik yapısını daha kapsayıcı bir noktaya taşımakta ve göçü bir noktadan diğerinde sonlanan bir algı olmaktan çıkarmaktadır (Sirkeci, 2018: 100-101). 3 KA ise, bütünsel olarak, uluslararası göçün temel tetikleyicisi durumundadır. Aslında katılım, kalkınma ve kitle açıkları birbirleriyle etkileşerek sorunlar yumağını oluşturmaktadır. Bu set, bireysel, hanehalkı veya kitlesel düzeyde huzursuzluğa (*mass unrest*) ve ortam koşullarıyla çatışmaya (*conflict*) neden olmaktadır. Bu çatışmayı deneyimlemekte olan toplumlarda eş zamanlı olarak veya bir süre sonra insani güvensizlik algısı oluşmaktadır. İnsani güvensizlik algısının yarattığı tedirginliğin derecesine bağlı olarak zayıf ya da güçlü tempoda; bireysel veya kitlesel düzeyde göç / göç akımları ortaya çıkmaktadır. Dışa göç etme temposunu hızlandıran en önemli unsurlardan biri de göç kültürünün -daha öncesinde böyle bir deneyimin olması- varlığıdır. Örneğin, Türkiye’den özellikle Almanya’ya önemli bir göç deneyimi (kültürü) söz konusudur. Belki de bundan sonrası için bile Türkiyelilerin bir başka ülkeden ziyade Almanya’ya göç etmesi daha olası ve kolaydır. Bireyler ve gruplar, beşeri ve mali sermayeleri el verdiği ölçüde ve fiziksel bakımdan da hareket edebilir durumdalarsa yaşadıkları yerdeki huzursuzluk karşısında göç etme kararı vermekte ve bu kararı uygulamaktadır.

Dünyada yoğun ölçekli uluslararası göç akımlarının yönü daha az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğrudur. Belki de bu durumun genel nedeni, az gelişmiş ülkelerin ekonomik yapılarının genç nüfuslarını besleyebilecek kaynakların yetersiz kalışı olabilir. Ancak bu ülkelerin kendi özel ve bölgesel koşulları gereği kalkınma, katılım (demokrasi) ve kitle açıklarının derecesi göçü neredeyse kaçınılmaz hale dönüştürmektedir. Bu açıklardan her biri ya da kümülatif olarak 3 KA, ortam koşullarını güvensiz hale getirmekte ve orada yaşayan nüfuslar üzerinde

gelecek kaygısı ve baskısı oluşturmaktadır. Ancak bu yazıda analizler için seçilen ‘toplumların kendilerini daha az güvende hissetmeleri’, ‘cinayet oranlarının yüksekliği’, ‘kişi başı gelirin daha az olması’ veya ‘doğum hızlarının yüksekliği’ ve ‘az gelişmişlerde yerinden edilmiş nüfusun yoğunluğu’ gibi etmenler –gerçekte- bu ülkelerin katılım, kalkınma ve kitle açıklarının sadece birkaç yönüdür. Türkiye-Almanya koridoru için belli bir periyotta da olsa, bu çalışmada sunulan ampirik testler, çatışma ortamının göçü nasıl da tetiklediğini istatistiksel bakımdan doğrulamaktadır. Bu bağlamda, çatışma ve göç ilişkisini en azından dünyadaki klasik göç koridorları özelinde sorgulayan ve 3 KA modelinin açıklayıcılığını daha ileriye taşıyabilecek nicel analizler önemli bir gereklilik olarak belirlemektedir.

Anlaşılabileceği gibi göç etmeyi kimi zaman olası seçeneklerden biri haline getiren, kimi zaman ise kaçınılmaz yapan asıl unsur, köken ülke ya da bölgelerde çatışma yaratan huzursuz ortam koşullarıdır. Ancak göç bu huzursuz ortama rağmen gerçekleşmeyebilir de: Nasıl bir eylemde bulunulacağı, olumsuz ortam koşullarının derecesine, çatışmanın biçimine ve yoğunluğuna (ekstrem olarak silahlı savaş hali); birey veya hanhalklarının fiziksel, mali, beşeri ve toplumsal sermaye özelliklerine bağlı olarak değişmektedir. Önemli diğer bir husus, bu çatışmaların tek bir aktörün inisiyatifiyle çözümlenemeyecek olmasıdır. 3 KA’yı azaltıcı önlemler ve bu konuda politika geliştirme ve uygulama içinse ulus ötesi işbirliği elzemdir. Ulus ötesi işbirliğiyle, bir yandan ülkelerdeki çatışma sorununa özgü çözümler konusuna odaklanılırken, diğer yandan insan hareketliliğinin önündeki engelleri kaldırmaya da hizmet edilmelidir. Çünkü çatışma sorunu ortadan kaldırılmadan göçü engellemeye yönelik alınan ve uygulanan önlemler göçmenler nezdinde daha dramatik sonuçlar doğurmaktadır. Ulus ötesi işbirliğinde en önemli sorumluluk ulus ötesi gönüllü kuruluş örgütlenmelerine (UGKÖ) düşmektedir. UGKÖ’ler ise uluslararası gündemi göçmenlere dair olumsuz söylemlerden, göçmenliğe yol açan etmenlere doğru yönlendirmek için çaba harcamalıdır. Ayrıca uluslararası mal ve para akışını kolaylaştıran Dünya Ticaret Örgütü gibi kuruluşların göç odağında gündem oluşturması gereklidir. Çünkü göçü zorunluluk haline getiren etmenlerin ortadan kaldırılması, göç etme motivasyonunu tersine çevirmek için maddi kaynağa da ihtiyaç duymaktadır. Başta Uluslararası Göç Örgütü olmak üzere, pek çok kuruluşun yetersiz kalan inisiyatiflerini, özellikle göçmenlerin maruz kaldıkları sorunları azaltıcı yönde kullanmak için prosedürlerinde revizyona gitmeleri, insan hareketliliğinin uluslararası düzeyde insancıl ve bütünsel olarak algılanmasına da hizmet edecektir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almamışlardır.

Notlar

1. İngilizce’de ‘insecurity’ olarak kullanılan kavram, bu yazıda Türkçe BM raporları dikkate alınarak ‘güvensizlik’ olarak kullanılmıştır (bknz, UNDP, 2009).
2. Çatışma ve göç kültürü modelinin yöntem olarak ampirik çalışmalara uygulanması henüz üzerinde çalışılan bir konu. Bu bağlamda modelin edebiyat alanında uygulamaları için bakınız: Tilbe (2016 ve 2017; Civelek, 2016).
3. Varsanyi bu ifadesiyle, Hollifield’ın (2004) “liberal paradoks” terimini yeniden biçimlendirerek kullanmıştır.
4. Bu yazıda ‘insan hareketliliği (mobility) terimi göç ve nüfus hareketlerini bir potada ifade etmek amacıyla kullanılmıştır. İngilizce karşılıkları olan göç (migration) kısmen daha net bir içeriğe sahip olsa da, insan hareketliliği (human mobility) terminolojik bakımdan ucu açık ve daha dinamik bir sureci ifade etmektedir (Sirkeci ve Cohen, 2013).
5. Jankins vd. (2012), bu eserde yer alan çeşitli türdeki çatışma verilerini tüm çatışma aksiyonları (all violent actions) olarak tanımlamıştır. Bu çalışmada Türkiye’de güvensizliğin bir göstergesi olarak 1990-2004 arasında yıllara göre kaydedilen çatışma tür (silahlı çatışmalar, terör eylemleri, yaralama, cinayet, patlamalar vb.) ve sayıları bir değişken (proksi) olarak kullanılmıştır.
6. 1 Ocak 1990-31 Aralık 2004 arası dönem.
7. Tek örneklem (bu çalışmadaki çatışma sayısı verisi) Runs anlamlılık testi, özellikle zamansal verilerde; yıllara göre bir olayın anlamlı bir şekilde değişmesinde rasgeleliğin olup olmadığını test etmek için kullanılmaktadır (Demirgil, 2017: 97).
8. Spearman’s Rank Order Korelasyonu, örneklem sayısının yetersiz olduğu ($n < 30$) koşullarda uygulanabilen istatistiksel bir analizdir. Bu test, örneklem sayısının yeterli olduğu durumda yaygın olarak kullanılan Pearson’s Korelasyon analizinin non-parametrik alternatifidir (Demirgil, 2017: 110).
9. IMF ve 191 ülke verileri kullanılarak 2018’de dünyada kişi başına düşen ortalama gelir 11,727 dolar olarak tahmin edilmektedir (Statisticetimes, 2018).

Kaynaklar

- Alfred, C. (2018, 8 Ocak). *Year in review: The refugee crisis in 2017*. Erişim: <https://www.newsdeeply.com/refugees/articles/2017/12/28/year-in-review-the-refugee-crisis-in-2017>
- Alvarado, S. E. ve Massey, D. S. (2010). Search of peace: Structural adjustment, violence, and international migration. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 630 (1): 137-161.
- Ayoob, M. (1983). Security in the Third World: The worm about to turn? *International Affairs (Royal Institute of International Affairs)*, 60 (1): 41-51.
- BBCNews. (2016, 31 Ağustos). *Drug dealers, criminals, rapists: What Trump thinks of Mexicans*. Erişim: <http://www.bbc.com/news/av/world-us-canada-37230916/drug-dealers-criminals-rapists-what-trump-thinks-of-mexicans>.
- Bellon, T. ve Copley, C. (2018,10 Ocak). *In aging Germany, refugees seen as tomorrow's skilled workers*. Erişim: <http://www.reuters.com/article/us-europe-migrants-germany-training-anal/in-aging-germany-refugees-seenas-tomorrows-skilled-workers-idUSKCN0RA1E920150910>.
- Bilton, T., Bonnett, K., Jones, P., Lawson, T., Skinner, D., Stanworth, M. ve Webster, A. (2009). *Sosyoloji*, (Çev.) İnal, K., Kartal, Y., Özkale, N., Toraman, K., Özkan, Y. ve Güngen, A. R., Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Bloch, A. (2006). Emigration from Zimbabwe: Migrant perspectives. *Social Policy & Administration*, 40 (1): 67-87.
- BM (Birleşmiş Milletler) (2018, 14 Şubat). *1994 Human Development Report*. from Erişim: http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/255/hdr_1994_en_complete_nostats.pdf.
- Booth, K. (1991). Security and emancipation. *Review of International Studies*, 17 (4): 313-326.
- Brauch, H. G. (2011). "Concepts of security threats, challenges, vulnerabilities and risks". İçinde *Coping with global environmental change, disasters and security*. H. G. Brauch, Ü. Oswald Spring, C. Mesjasz, J. Grin, P. Kameri-Mbote, B. Hourou, P. Dunay ve J. Birkmann (ed.). Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 61-106.
- Castles, S. (2004). Why migration policies fail. *Ethnic and Racial Studies*, 27 (2): 205-227.
- Castles, S. (2011). Migration, crisis, and the global labour market. *Globalizations*, 8 (3): 311-324.
- Chimienti, M. ve Solomos, J. (2011). Social movements of irregular migrants, recognition, and citizenship. *Globalizations*, 8 (3): 343-360.
- Civelek, K. (2016). "Bölüm 7: Çatışma ve göç kültürü modeli bağlamında bir roman okuması: Le Clézio'nun göçmen yıldızı. İçinde: A. Tilbe ve S. Bosnalı (der.) *Göç üzerine yazın ve kültür incelemeleri*, Londra: Transnational Press London, sf. 87-99.
- Cohen, J. H. ve Sirkeci, İ. (2011). *Cultures of migration: The Global Nature of Contemporary Mobility*: University of Texas Press: USA.
- Cohen, J. H. ve Sirkeci, İ. (2016). "Migration and insecurity: Rethinking mobility in the neoliberal age". İçinde *After the crisis, anthropological thought, neoliberalism and the aftermath*. London: Routledge, 96-113.
- Crowley, J. (2001). The political participation of ethnic minorities. *International Political Science Review*, 22(1): 99-121.
- Crépeau, F., Nakache, D. ve Atak, I. (2007). International migration: Security concerns and human rights standards. *Transcultural Psychiatry*, 44 (3): 311-337.
- Dahrendorf, R. (1959). *Class and class struggle in industrial society*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Demirgil, H. (2017). "Parametrik olmayan (non-parametric) hipotez testleri". Ş. Kalaycı (Ed.) *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri* içinde (s. 85-112). 8. Baskı. Ankara: Dinamik Akademi.
- Duménil, G. ve Lévy, D. (2011). *The crisis of neoliberalism*: Harvard University Press: USA.
- Dünya Bankası (2018, 30 Nisan). *Data: GDP per capita, PPP (current international)*. Erişim: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD>.
- Eastmond, M. ve Ascher, H. (2011). In the best interest of the child? The politics of vulnerability and negotiations for asylum in Sweden. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 37 (8): 1185-1200.
- Eroğlu Utku, D. (2018). "Eleştirel güvenlik: "Tehdit" eden göçmenden "referans nesnesine" göç ve güvenlik ilişkisi. N. Özkural ve S. Turan (Ed.) *uluslararası ilişkilerde güvenlik kuramları ve sorunlarına çağdaş yaklaşımlar* içinde (s. 97-135). Londra: Transnational Press London.

- Express.co.uk. (2018, 19 Şubat). *EU Loophole Could See 77 Million Turks Head to Britain*. Warn Farage and Johnson. Erişim: <http://www.express.co.uk/news/uk/661387/Migrant-crisis-Nigel-Farage-Turkey-EU-visafree-travel>.
- Faist T ve Özveren E. (2017). *Transnational social spaces: agents, networks and institutions*. Oxon: Routledge.
- Friebel, G. ve Guriev, S. (2006). Smuggling humans: A theory of debt-financed migration. *Journal of the European Economic Association*, 4 (6): 1085-1111.
- Gordon, J. (2005). *Suburban sweatshops*: Harvard University Press.USA.
- GWP (Gallup World Poll) (2018, 30 Nisan). *Research and solve global major issues*. Erişim: <http://analytics.gallup.com/213704/world-poll.aspx>
- Harvey, D. (2007). Neoliberalism as creative destruction. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 610 (1): 21-44.
- Hollifield, J. F. (2004). The emerging migration state. *International Migration Review*, 38 (3): 885-912.
- ILO (2018, 3 Mart). *The cost of migration: what low-skilled migrant workers from pakistan pay to work in saudi arabia and the united arab emirates*. Erişim: http://www.ilo.org/islamabad/whatwedo/publications/WCMS_514127/lang-en/index.htm.
- IOM THE UN Migration Agency, (2018, 10 Mayıs) *The world's congested human migration routes in 5 maps*, Erişim: <http://weblog.iom.int/world-s-congested-human-migration-routes-5-maps>.
- Jenkins J. C., Taylor, C. L., Abbott, M., Maher T. V. ve Peterson, L. (2013, 1 Ekim). *The world handbook of political indicators IV*. The Ohio State University, Mershon Center for International Security Studies, Columbus: Ohio State. Erişim: <https://sociology.osu.edu/worldhandbook>.
- Khattab, N., Johnston, R., Sirkeci, I., ve Modood, T. (2010). The impact of spatial segregation on the employment outcomes amongst Bangladeshi men and women in England and Wales. *Sociological Research Online*, 15(1): 1-13.
- Knox, P. ve Pinch, S. (2010). *Urban Social geography: an introduction*. Sixth edition, Prentice Hall, London.
- Koser, K. (2000). Asylum policies, trafficking and vulnerability. *International Migration*, 38 (3): 91-111.
- Koser, K. (2008). Why migrant smuggling pays. *International Migration*, 46 (2): 3-26.
- Köroğlu, N. ve Utku Eroğlu, D. (2017). *Anti-immigration vs anti-eu: analysis of brexit decision of the UK*. Paper presented at the The Migration Conference 2017, Harokopio Üniversitesi, Atina, 23-26 Ağustos.
- Lahav, G. ve Messina, A. M. (2005). The limits of a European immigration policy: Elite opinion and agendas within the European Parliament. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 43(4), 851-875.
- Massey, D. S. (2016). Göç kuramlarında kayıp halka. *Göç Dergisi*, 3 (2): 143-165.
- McNevin, A. (2006). Political belonging in a neoliberal era: The struggle of the sans-papiers. *Citizenship Studies*, 10 (2): 135-151.
- MPI (The Migration Policy Institute) (2013, 1 Ekim). *Migration Data Hub*. Erişim: https://www.migrationpolicy.org/programs/migration-data-hub?qt-data_hub_tabs=1#datahub-tabs.
- Murdock, H. (2018, 26 Şubat). *From Syria to Europe: The price they pay*. Erişim: <http://www.voanews.com/a/syriaeurope-refugees-cost-price/3072200.html>
- Ong, A., (2006), *Neoliberalism as exception: mutations in citizenship and sovereignty*, London :Duke University Press.
- O'Neill, M. (2010). *Asylum, migration and community*, Bristol: Policy Press.
- OECD (Organisation for Economic Co-operation Development) (2018, 10 Mart). *OECD income distribution database (idd): gini, poverty, income, methods and concepts*. Erişim: <http://www.oecd.org/social/incomedistribution-database.htm>
- OECD (2018, 19 Mart). *Measuring and reporting intellectual capital-experience, issues and prospects*. Erişim: <http://www.oecd.org/sti/ind/1948014.pdf>
- Öner, N. A. Ş. ve Genç, D. (2015). Vulnerability leading to mobility: Syrians' exodus from Turkey. *Migration Letters*, 12 (3): 251-262.
- Palloni, A., Massey, D. S., Ceballos, M., Espinosa, K. ve Spittel, M. (2001). Social capital and international migration: A test using information on family networks. *American Journal of Sociology*, 106 (5): 1262-1298.

- Pieke, F. N. ve Biao, X. (2009). Legality and labour: Chinese migration, neoliberalism and the state in the UK and China. *Geopolitics, History and International Relations*, 1(1): 11-45.
- Putnam, R. D. (1999). *Bowling alone: the collapse and revival of american community*. New York: Simon and Schuster.
- Reher, D.S. (2004). The demographic transition revisited as a global process. *Population, Space and Place*, 10: 19-41.
- Roskin, M. G. (2012). *Countries and concepts: politics, geography, culture*. 12. Baskı. Boston: Pearson.
- Ryan, L., Sales, R., Tilki, M. ve Siara, B. (2008). Social networks, social support and social capital: The experiences of recent Polish migrants in London. *Sociology*, 42 (4): 672-690.
- Samers, M. (2010). *Migration*. Oxon: Routledge.
- Sassen, S. (1996). New employment regimes in cities: the impact on immigrant workers. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 22 (4): 579-594.
- Sassen-Koob, S. (1984). Notes on the incorporation of third world women into wage-labor through immigration and off-shore production. *International Migration Review*, 18 (4): 1144-1167.
- Shear, M. D. ve Davis, J. H. (2018, 3 Mart). *Trump moves to end daca and calls on congress to act*. Erişim: <http://www.nytimes.com/2017/09/05/us/politics/trump-daca-dreamers-immigration.html>
- Sirkeci, İ. (2003). *Migration, ethnicity and conflict: the environment of insecurity and turkish kurkish international migration*. Unpublished Doctoral dissertation, Sheffield: University of Sheffield.
- Sirkeci, İ. (2005). War in Iraq: Environment of insecurity and international migration. *International Migration*, 43(4), 197-214.
- Sirkeci, İ. (2006). *The environment of insecurity in turkey and the emigration of turkish kurds to germany*. New York: Edwin Mellen Press.
- Sirkeci, İ. (2007). Human insecurity and streams of conflict for a re-conceptualization of international migration. *Population Review*, 46 (2): 32-50.
- Sirkeci, İ. (2009). Transnational mobility and conflict. *Migration Letters*, 6 (1): 3-14.
- Sirkeci, İ., Cohen, J. H. ve Yazgan, P. (2016). *Conflict, insecurity and mobility*. Londra: Transnational Press London.
- Sirkeci, İ. (2017). Turkey's refugees, Syrians and refugees from Turkey: A country of insecurity. *Migration Letters*, 14 (1): 127-144.
- Sirkeci, İ. (2012). Transnasyonal mobilite ve çatışma. *Migration Letters*, 9 (4): 353-363.
- Sirkeci, İ. ve Espipova, N. (2013). Turkish migration in Europe and desire to migrate to and from Turkey. *Border Crossing: International Journal of Social Sciences and Humanities*, 3 (1): 1-13.
- Sirkeci, İ. ve Cohen, J. H. (2015, 7 Mayıs). *Not migrants and immigration, but mobility and movement*. Erişim: http://citiesofmigration.ca/ezine_stories/not-migrants-andimmigration-but-mobility-and-movement.
- Sirkeci, İ. ve Cohen, J. H. (2016). Cultures of migration and conflict in contemporary human mobility in Turkey. *European Review*, 24 (3): 381-396.
- Sirkeci, İ., Cohen, J. H. ve Can, N. (2012). "Internal mobility of foreign-born in Turkey". İçinde *Minority Internal migration in europe*. (N. Finney ve G. Catney, G. (eds.). Farnham: Ashgate Publishing, 175-193.
- Sirkeci, İ., Cohen, J. H. ve Yazgan, P. (2012). Turkish culture of migration: Flows between Turkey and Germany, socio-economic development and conflict. *Migration Letters*, 9 (1): 33-46.
- Sirkeci, İ. ve Martin, P. L. (2014). Sources of irregularity and managing migration: The case of Turkey". *Border Crossing: International Journal of Social Sciences and Humanities*, 4 (1-2): 1-16.
- Sirkeci, İ. (2018). Göçün 3 KA'sı. İçinde *Dünyaya ve türkiye'ye sosyolojik bakış: başkent üniversitesi fen edebiyat fakültesi sosyoloji bölümü paneller dizisi I-II*. (Uğuzman T, Fırınçı Orman T, Coşkun Ç, Karan O, Özü E). Başkent Üniversitesi Geliştirme Vakfı İktisadi İşletmesi. Ankara.
- Soysal, Y. N. (1994). *Limits of citizenship: migrants and postnational membership in europe*, Chicago: University of Chicago Press.
- Stewart, E. (2005). Exploring the vulnerability of asylum seekers in the UK. *Population, Space and Place*, 11 (6): 499-512.

- Stratton, J. (2009). Uncertain lives: migration, the border and neoliberalism in Australia. *Social Identities*, 15 (5): 677-692.
- Statistics Times (2018), List of Countries by Projected GDP per capita, <http://statisticstimes.com/economy/countries-by-projected-gdp-capita.php>, Erişim: 06.06.2018.
- Thejournal.ie. (2017). *Catalan leader says he isn't in belgium to claim asylum, but rather for safety purposes and freedom*. Erişim: <http://www.thejournal.ie/catalonia-leader-seeks-asylum-in-3672114-Oct2017/>, 14.10.2014.
- Tilbe, A. (2016). "Bölüm 1: Göç kültürü ve çatışma modeli bağlamında Latife Tekin'in sevgili arsız ölümüne bir bakış". İçinde *Göç üzerine yazın ve kültür incelemeleri*. A. Tilbe ve S. Bosnalı (Der.). Londra: Transnational Press London, 1-20.
- Tilbe, A. (2017). "Bölüm 1: Göç kültürü ve çatışma modeli bağlamında Mathias Enard'ın hırsızlar sokağı. İçinde *Göç konferansı 2017 seçilmiş bildiriler*. A. Tilbe, S. Bosnalı ve Y. Topaloğlu (Der.). Londra: Transnational Press London, 7-26.
- Tilbe, A., K. Civelek (2018) Çatışma ve göç kültürü modeli bağlamında göç romanı okuması: Yüksel Pazarkaya'nın savrulanları. *Göç Dergisi*, 5 (1), 77-106.
- Tilford, S. (2015). Britain, immigration and Brexit. *CER Bulletin*, 30: 64-162.
- United Nations (2018, 25 Nisan), '244 million international migrants living abroad worldwide' Erişim: <https://www.un.org/development/desa/en/news/population/international-migrants.html>.
- Unutulmaz, O., Sirkeci, İ. ve Eroğlu Utku, D. (2017). "Conclusion" İçinde *Turkey's Syrians: Today and tomorrow*. D. Eroğlu Utku, O. Unutulmaz ve Sirkeci, İ. (Der.) Londra: Transnational Press London, 237-242.
- Utku, Eroğlu D., (2018), "Eleştirel güvenlik: "Tehdit" eden göçmenden "Referans Objesine" göç ve güvenlik ilişkisi". İçinde *Uluslararası ilişkilerde güvenlik kuramları ve sorunlarına çağdaş yaklaşımlar* S. Turan ve N. Özkural Köroğlu. (Der.). Londra: Transnational Press London.
- UNDP (2018, 6 Haziran) *Küresel insani gelişme raporu engelleri aşmak: göç ve insani gelişme*, Erişim: <http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/presscenter/pressreleases/2009/10/05/human-development-reportchallenges-common-migration-misconceptions.html>
- Van Hear, N. (2006). "I went as far as my money would take me: conflict, forced migration and class". İçinde *Forced migration and global processes: a view from forced migration studies*. F. Crepeau, D. Nakache, M. Collyer, N. Goetz, A. Hansen, R. Modi, A. Nadig, S. Spoljar-Vrzina ve M. Willigen (ed.). Oxford: Lexington Books, 125-158.
- Varsanyi, M. W. (2008). Rescaling the "alien," rescaling personhood: Neoliberalism, immigration, and the state. *Annals of the Association of American Geographers*, 98 (4): 877-896.
- Wise, R. D., Covarrubias, H. M. ve Puentes, R. (2010). Reframing the debate on migration, development and human rights: fundamental elements. *International Network on Migration and Development*, 19: 430-443.
- Yazgan, P., Utku Eroğlu, D. ve Sirkeci, İ. (2015). Syrian crisis and migration. *Migration Letters*, 12 (3): 181-192.
- Yüceşahin, M. M. ve Sirkeci, İ. (2017a). Demographic gaps between Syrian and the European populations: What do they suggest? *Border Crossing: International Journal of Social Sciences and Humanities*, 7 (2): 207-230.
- Yüceşahin, M. M. ve Sirkeci, İ. (2017b). "Chapter ten: Demographic gaps between Syrian and the European populations: What do they suggest?". In *Turkey's Syrians: Today and tomorrow*. D. Eroğlu Utku, K. O. Unutulmaz, İ. Sirkeci (eds.). London: Transnational Press London, 187-211.
- Yüceşahin, M. M. ve Tulga, A. Y. (2017). Demographic and social change in the Middle East and North Africa: Processes, spatial patterns, and outcomes. *Population Horizons*, 14 (2): AOP. DOI 10.1515/pophzn-2017-0003.
- Yüceşahin, M.M. (2009). Türkiye'nin demografik geçiş sürecine coğrafi bir yaklaşım, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 7 (1): 1-25.
- Yüceşahin, M.M., KC, S. (2015). Demographic and human capital heterogeneity in selected provinces of Turkey: A scenario analysis using multi-dimensional population projection model. *Economics and Sociology*, 8 (3): 215-244.
- Zeyneloğlu, S. ve Sirkeci, İ. (2014). Türkiye'de Almanlar ve Almanlar, *Göç Dergisi*, 1 (1): 77-118.
- Zimmerman, C., Kiss, L. ve Hossain, M. (2011). Migration and health: A framework for 21st century policy-making. *PLOS Medicine*, 8 (5): e1001034.